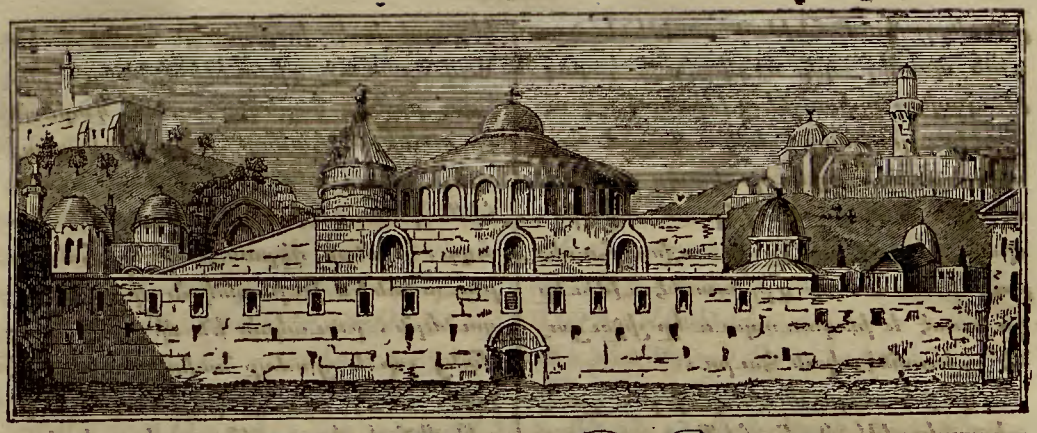

ՍԻՈՆ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
ԹԻՒ 3.

ԱՄԱՍԱԳԻՐ

ՄԱՐՏ 31
1874.

ՍԱՀԱԿԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆ ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ

Ամէն ոք կը խոստովանի, որ Քրիստոնէութեան ուսումն առաջ որչափ որ մեծ նշանակութիւն ունէր մեր Ազգի համար, այսօր եւս ընդհակառակն այնչափ իւր նշանակութիւնը կորսուած է. երբեմն պէտք որ ազգային դաստիարակութեան մէջ առաջին տեղն գրաւած էր, կամ գոնէ հաւասարեմ, Ազգ. դաստիարակութեան հիմն եղած էր, այժմ եւս այնչափ քարձի թաղն եղած է:

Թերեւս ըսուիներ լինին թէ ինչ կը հետեւի ասկէց. առաջ որովհետեւ Քրիստոնէութիւնը նոր կը քարոզուէր, կամ նոր կը հաստատուէր. պէտք էր որ առաջին ուսումն լինէր. կամ, որովհետեւ առաջ հեթանոսութիւնը ամենայն զօրութեամբ ընդդիմ կը վիներ քրիստոնէութեան. հարկ էր, որ քրիստոնեայ ըն նոյն ուժգնութեամբ դիմակալէին. և քանի որ հիմա քրիստոնէութիւնը իւր պէտ չունի այնպիսի զօրութիւն մի. հարկ եւս չը կայ առաջին լինելուն. Սակայն մեք կը պատասխանեմք, որ մարդ՝ քրիստոնէութիւնը ուսանելու է իբրեւ առաջին պարտաւորութիւն մէջ անոր Հոգւոյ, որ հեթանոսութենէ պաճարճուած պատերազմի առաջն առնէ. այլ ճշմարտապէս պաճուճած ճանաչելու, սիրելու և նմա ծառայելու համար, առանց ուրիշ մարդ չ կարող հանգիստ և երջանիկ լինիլ. և արդէն պատմութիւն ի ձեռին կարալ եմք հաստատել որ հա-

ջանդարը կամ հելլանոսութենէ ծագած պատերազմը ոչ միայն չէ կարող թուլացնել քրիստոնէութիւնը, այլ առաւել կը ջերմացնէ և կ'ամրացնէ հաւատացեալց հոգեւոր կապը, այն է սէր առ Աստուած և սէր առ մարդիկ. միայն հեշտութիւնը եւ աշխարհասիրութիւնն է, որ քրիստոնէութիւնը կը ջլատէ և խոպանութեան կը մատնէ քրիստոնէական հօտը։

Մեր համոզումն է, որ մինչեւ գաղութարարութեան մը հիմն այս ուսումնն չը լինի, նոյն դաստիարակութիւնը օգտակար չը լինիր. որովհետեւ մի այն ազն ամենամեծ ուսումն է, որ աշխատաբեր կը խլէ մարդոյ սրտէն մոլութեանց և մոքէն մոլորութեանց արմատները։ Ուսան կարող եմք ասել, որ այս ուսման պակասութիւնն է պատճառ Աղգին ազգի բարոյական կենաց անկողոզութեան և յետադիմութեան, ընտանեկան կենաց ապականութեան, վատրուց և բարուց եղծման. մեկ խօսքով Աղգ. կենաց ամենակերպ տարերացպակասութեան։ Մեր հայրերը հոյ, որոյ, կապանաց, բանակից և վաստանդութեանց գաղերուն մէջ կարող եղան սուրբ եւ անարատ պահպանել կրօնը և ազգութիւնը, որովհետեւ քաջ գիտէին Աստուածաշունչ ուսումն, խոկ մեք այժմ անիկարող եմք և անտարբեր. որովհետեւ քրիստոնէական հինգ ուսման կանոնութիւնը չեմք ճանաչեր։ Թէ և Աղգին այս վիճակը ամեն խորհող մտքերու և ամեն զգացող սրտերու վրայ ծանրացած է. Թէեւ այս մասին ամեն ոք, գպրոցական ուսանողէն ընկերական մինչեւ վերին աստիճանի գրագէտը ազգ կը կարդայ, տակայն ՚ի հարկէ միայն ազգը բառական չէ, ազգը աւելի յառաջադիմութեան նշան է, քան հին չինութիւն. բայց յառաջ է ասել, որ չատ քիչերն չինելու նպատակաւ լուծը կերպով և կը խորհին կը հետապնդեն Աղգ. յառաջադիմութեան միջոցներն. շատ քիչերն կարեկից ոգւով դարման մի տանելու համար ձեռք կը կարկառեն, չորոց սիտք եւս մտոք և անհիմն դատողութեամբ կը վարձեն, որ ազգ. կեանքը վերանորոգելու համար բառական են եւրոպական մի քանի լրագրեր. բառական են մի քանի ուսումնոց չար և ցամաք նախապատրաստութիւն. սոնք եւս կը կարծեն թէ Աղգին վիճակը կարող են բարելաւել Եւրոպական կրթութեամբ առանց ազգային դաստիարակութեան։

Մեք կ'ընդունիմք, որ Հայ-մտաւոր կը իբրեւ մարդ ամեն կրթութեան ընդունակ է և պէտք է նորա տալ այնպիսի կրթութիւն մի, որով կարող լինի ապրիլ իբրեւ անդամ ընդհանուր մարդկութեան. այլ սակայն ամենէն առաջ իբրեւ մտաւոր ազգի մը անդամ, իբրեւ Հայ, ապրելու ուսումն պէտք է ունենայ. վասն զի մարդկութիւնը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ ազգայոց ամբողջութիւնը. ուստի եթէ ազգայ վիճակը բարելաւ լինի, բարելաւ կը լինի և բովանդակ մարդկութեան վիճակը և փոխադարձաբար։ Ուրեմն մեր ամենէն առաջին պարտաւորութիւնն է Հայ-մանկտւոյն նախ զուտ ազգայնի դաստիարակութիւն մի տալ և ապա ուրիշ մտաւոր հնութեանց նպատ վերայ հիմնել։

Զի կամենալով այս տեղ ընդարձակ բացատրել ազգային դաստիարակութեան հնչութիւնը, այս միայն կ'ասեմք, որ Հայ-մանկտին նախ պէտք է ուսանի իւր մայրենի լեզուն, իւր կրօնը և Աղգ. պատմութիւնը։ Ինչ որ է, լեզուն քիչ շատ կ'ուսուցանեն դպրոցաց մէջ, նմանապէս Աղգ. պատմութիւնը, թէպէտ շատ անկենդան եղանակաւ. բայց կրօնի ուսումն բոլորովին

երեսի վերայ մնացած է։ Անցնելով տա-
րի ուրախութեամբ կարդացինք լրագ-
րայ մէջ, թէ Կեդրոնական Վարչու-
թեան Կրօնական Ժողովը արդէն է
քրիստոնէական ուսումն պարտաւորիչ
առնել Ա.գլ. գպրոցայ մէջ և թէ՝ այս
մասին յատուկ ուսուցիչներ նշանակած
էր։ սակայն այժմ չենք գիտեր թէ ինչ
վիճակի մէջ է, միայն կը մտաղիեմք, որ
այն կարեւոր եւ օգտակար գործը մեր
շարունակ գործադրութեան մէջ մնայ։

Սուրբ Աթոռս եւս, որ քրիստոնէ-
ական դաստիարակութեան կարեւո-
րութիւնն լման խորին կերպիւ կզգայ
եւ կը ջանայ գէթ դասական գրեանց
հրատարակութեամբ նպաստել ազգայ-
ին դպրոցայ յառաջադիմութեան, ան-
ցեալ տարի Տաճկաստանի հայկական
բարբառով ի լոյս ընծայեց Պ. Ս. Շան-
ճեանցի աշխատասիրած « Համառօ-
տութիւն Քրիստոնէական Ուսման Հայ-
ատանեայց Առաքելական Ս. Եկե-
ղեցւոյ » վերնագրով դասագիրքն։

Տակաւին այն դասագրքի պարու-
նակութեան մասին բան մի չ'ասած,
զայս կ'ուզեմք ասել, որ « Քրիստոնէա-
կան Ուսման Համառօտութիւնը » եր-
կու մեծամեծ եւ դեղեցիկ յատկու-
թիւն ունի. նախ՝ որ լաւ ուղղափառ
վարդապետութեան եկեղեցւոյ նախնի
Ս. Հարց խիստ հմտութիւնը կամ աղբիւ-
րանն Ս. Գիրքն է, որով ուսանող ման-
նաւիներն կ'առաջնորդէ դէպ ի Ս. Գը-
րոց հոգին և վարդապետութիւնը եւ
այսու կարող եմք ասել, որ մանկանց
ձեռքը բռնալն մի կարող է լինիլ Ս.
Գիրքը կարդալու և հասկնալոյ հա-
մար։ Երկրորդ՝ որ ուսանող մանկանը
իւրեանց անձը, հոգին եւ միտքը կարող
են քննել Ս. Գրոց պատուէրներուն և
ճշմարտութեանց համաձայն։ Այդ երկ-
ու մեծամեծ յատկութիւնքն անհր-
ժեշտ կարեւոր են ամեն քրիստոնէ-
ական ուսման վերաբերեալ դասագրք-
երուն, որոց կարող է ամեն ուշիմ
ընթերցող դանել ամէն յայտնի Մեծ.
Շանշեանցի ներկայ եղական դործոյն
մէջ։

Այդ գործոյն պարունակութիւնը
գլխաւորապէս երեք մասն կը բաժա-
նի. Ս. ԿՐՕՆ. Բ. ՀԱՒԱՏՔ. Գ. Ա-
ՂՕԹՔ։ Հեղինակը այս երեք մեծա-
մեծ նիւթերուն վերայ կը խօսի ոչ լոկ
թէն և անվանական, այլ պարզ ոճով և
ամենուն բնական եղած եղանակաւ,
այսինքն սրտի եւ զգայման լեզուաւ,
զոր ամեն մարդ առ հասարակ առնոյց
գիւրաւրութեան կը հասկանայ։

Ս. Մասին մէջ առհասարակ կրօնի
վերայ խօսելով կը սահմանէ թէ՝ ինչ
ասել է ճշմարիտ կրօնը. կը բացատրէ
նորա օգտութիւնները և յորմէ կը հետե-
ցնէ կրօնի ուսման անհրաժեշտ կա-
րեւորութիւնը. ամեն առարիճանի եւ
կարգի մարդկանց. որովհետեւ կ'ասէ
« Կրօնն է գործնական գիտութիւն, որ
Աստուծմէ հետացած մարդը կրկին կը
մօտեցնէ, կը կապէ եւ նորա հետ կը
միացնէ։ . . առանց՝ նորան (Աստու-
ծոյ) մօտենալու մարդ կարող չէ երջա-
նիկ լինիլ »։ Յետոյ կը հատատաւէ, որ
կրօնի հիմը Աստուած է, որոյ գոյու-
թիւնը կը հաստատէ Մարքով, Խըղճ-
մտանքով, ընդհանուր խոստովանու-
թեամբ ամենայն ազգաց և Աստուա-
ծաշունչ Ս. Գրքով, որոյ վեհմտութի-
նը եւ ուսման օգտակարութիւնը կը
բացատրէ սքանչելի եղանակաւ։

Բ. Մասին մէջ կը խօսի թէ՝ հա-
ւատալ առհասարակ ինչ կը նշանակէ
և կրօնի մէջ ինչ կը նշանակէ. մեկին
կերպով կը բացատրէ, որ քրիստոնէա-
կան հաւատոյ գլխաւոր հիմն Յիսուս
Քրիստոս է. կը խօսի թէ՝ « Մարդ պար-
տաւոր է հաւատալ հաւատոյ ճշմարտու-
թիւններն և այն հաւատարմութիւնն-

ըրն, որոց վերայ հիմնուած են. վասն զի առանց ճանաչողութեան չը կայ հաւատք, չը կայ դաւանութիւն»։ Ըսի խօսի նոյնպէս թէ՝ ճշմարիտ հաւատոյ ի՛նչ նշաններ ունի և Ս. Գրոց վկայութիւններով կը հաստատէ, որ մէք հաւատով Աստուծոյ ողորմութեամբ ի Յիսուս Քրիստոս կրնանք ճանչնալ Աստուծոյ համբյակութեամբ. կ՚ապրիմանանանք յաւիտենական կեանց. կը զօրանանք եւ յաղթող կը գտնուինք աշխարհիս պատերազմին մէջ։ Այլ մանրն մէջ կը խօսի նմանապէս Հանգանակի. Աստուծոյ նախախնամութեան և եկեղեցւոյ խորհրդոց վերայ։

Գ. Մասին մէջ Աղօթքին բուն նշանակութիւնը կը բացատրէ եւ կը հաստատէ, որ Աղօթքն է իրրեւ էական պարտաւորութիւն մարդոյ առ Աստուած. իրրեւ միտքի ճանապարհ աստուածային հարկաւոր և բանական շնորհքներն առանալու, իրրեւ պարան Աստուծմէ ողորմութիւն առանալու. իրրեւ փառաւոր իրաւունք մտնելու Թագաւորին Թագաւորաց. իրրեւ սրբութեան ճանապարհ, որ զմեզ կը հեռացնէ աշխարհայիններէն և կը տանի դէպ՚ի հոգեւորներն. իրրեւ կրօնի նպատակ և առաջ գնալու քարոզութեան կը խօսի թէ՝ առ ո՞ պէտք է ուղղենք մեր Աղօթքը և աղօթելու ժամանակ ո՞րպիսի բարեպաշտական սրբ ըղգացմունքներով լցուած պէտք է լինինք. ի՞նչ բան կը հաստատէ, որ Աղօթքն է մարդոյ համար մեծ պարտաւորութիւն և իրաւունք. և թէ՝ անդադար աղօթքն ինչ այլ ինչ է, եթէ ո՛չ ըղձումն հոգւոյ առ Աստուած։ Այնուհետեւ Տէրունական աղօթքը մանրաբար կը բացատրէ և կը վերջացնէ հետեւեալ հատուածով, բայց աւանդելի խօսքով. «Եթէ Տէրունական Աղօթքն մեր ջերմեռանդութեամբ կ՚ասենք, պէտք է ուրեմն մեր կեանքն եւս համաձայն վարել մեր խնդրուածոց»։

Ա. Հատուածի մէջ դասագրքի պարտականութեան համառօտ գծագիրը

Թէ ի՛նչպիսի վտեմ և ձեռնհաս կերպով բացատրած է այս ամենը ընթերցողաց հասկցնելու համար գրեթէ վստահ չենք մի առջեւ հատուր պատշաճ կը համարիմք եւրոպացի մանկան հետեւեալ ինչ հատուածներ յառաջ բերել. Թէ եւ մեզ հատուր ամբողջ դասագրքին ծայրէ՛ ի ծայր մի և նոյն վսեմութիւնը, ճոխութիւնը և արժանիքն ունի. բայց որովհետեւ յօդուածին հատուածութիւնը չը նեղեր, եթէ մէք ամբողջն գոնէ մեծ մասը առ օրինակիկ. սակայն պարտաւորուած եմք հատուածս հատուածներ միայն առնուլ։

Կրօնի դասութիւնը խղճմտանքով հաստատուելու ժամանակ կ՚ասէ, «ԽՂՃՄՏԱՆՔՆ է հոգւոյ մի այնպիսի զօրութիւն, որ մեզ կը հասկցնէ մեր պարտաւորութիւնն և նոսկա կը զանազանեմք բարին՝ չարէն. . . . Հոգւոյ այս ներքին զօրութիւնը, զոր խղճմտանք կ՚անուանեմք կարող է բացուիլ և լսաւորիլ հոգեւոր սնունդով։ Բայց ամենազօր Տէրը մարդոյ միտքն ընդունակ է կատարելագործուելու եւ լուսաւորուելու, բայց ինքն պատուղ չէ անդեան, նմանպէս և խղճմտանքը։ Ապա թէ ոչ, զոր կը խօսէին մարդոց հետ ճշմարտութեան վերայ, եթէ խղճմտանքը ծնուած չը լինէր մարդոց հետ։ Սորա ապացոյցն մէք տեսնեմք, որ ամենայն հասակի, ամեն աստիճանի, թէ լուսաւորեալ և թէ կոյր մարդիկ, ամեն ազգերի և ամեն վիճակի մէջ, միշտ կը լսեն խղճմտանքի ձայնն և ոչ մի կերպով չեն կարող լռեցնել և կտրել այս ձայնը»։ Նոյնպէս կը հաստատէ, որ խղճմտանքը ծը-

նուռնդ չէ մէ էրկիւղէ և մէ հառաձոլեաձ և ապա կը յարէ . « Ա յսպէս կը հաստատուի ահա , որ խոշմնանքը սրտաքին իրողս իմեանց ծնուելդ չէ , այլ յոյն է Աստուծոյ յոյն Արարչին » :

Հաւատայ վերայ իսօսելով՝ կ'ասէ . « Հաւատան է մի առաջադային ներգործութիւն մարդոյ հոգւոյ վերայ և կարելի չէ , որ ծագած լինի նա մեր մտքէն , այլ Հոգին Սուրբն է , որ կը ծնանի մեր մէջ ճշմարիտ հաւատս : Եւ արդարեւ՝ եթէ քննենք հաւատոյ պարագան , կը տեսնենք պարզապէս , որ հաւատը չէ կարող ծագիլ մարդէն . վասն զի Աստուծոյ յայտնած ճշմարտութիւնների մարդոյ մտքով գտնուելու ճշմարտութիւններ չեն : Բայց յայտ մանէ , մեք ընդունակ չենք առանց Հոգւոյն Սրբոյ ըմբռնութեան ընդունիլ մեր մտքով հաւատոյ ճշմարտութիւնները և նոսիսալ փրկուիլ . վասն զի՝ մեզ հետ այնելով զմեզ Աստուածմէ խոսարհեցուցած է մեր միտքը , ինչպէս կ'ասէ Առաքեալն Փօղոս . « Քանզի շնչաւոր մարդ մէ ընդունի զհոգւոյն Աստուծոյ . զի յիմարութիւն է նմա , և մէ կարէ գիտել եթէ հոգեպէս քննիլի » . Ա . Կորնթ . Բ . 14 . . . . : Հոգին Սուրբ կը ներգործէ մարդոյ վերայ , որ մարդոյ մէջ ծնանի հաւատ՝ արտաքին միջոցներով , Աստուածաշունչ Գրքի ընթերցանութեամբ , ապաշխարութիւն և եկեղեցական խորհրդներով : Այս արտաքին ներգործութիւնը միշտ պէտք է կապուած լինի ներքին ներգործութեան հետ : Մարդն եւս պէտք է աշխատի իւր կողմէն , որ արժանանայ Աստուծոյ ողորմութեանը » :

Վերջապէս Ապոլոքը բացատրելու ժամանակ կ'ասէ . « Ապոլոքը պէտք է լինի բարի պտուղ , յորմէ և կախուած են բոլոր զգայողութիւնները և պէտք է լինի մէ թէ հարիւրապատիկ և յիսնապատիկ , այլ ապաշխարութեամբ , ապրելակերպութեամբ : Ապոլոքին պէտք է լինի սիրով , որովհետև մեք կը կատարենք մի մխիթարական պարտաւորութիւն : Ապոլոքին պէտք է լինի սիրով , որովհետև մեք կը մնանենամբ Հոր Աստուծոյ , որ կը սիրէ ղմեզ և մեր եւս պարտական ենք սիրել զնա ամէն բանէ առաւելու : Ապոլոքին պէտք է լինի ջերմեռանդութեամբ և ճշմարիտ յանձնառութեամբ , որ առանցմէ Աստուծմէ , մեր խնդրուածքը : Այս տեսակ ապոլոքը ընդդէմ է մտադրանի կեղծաւորութեան և ստապաշտութեան , որք միայն շրթամբ կը պաշտեն զԱստուած և չեն նային ներմեռանդութիւն առ Աստուած : Երբ կ'ապօթենք , պէտք է մեր կամքն եւս աշխատութեամբ գործ դնել այն միջոցներուն , զոր Աստուած մեզ կը տայ , որպէս զի մեր գործը և կեանքը համաձայն լինին մեր ապօթքին » :

Կը յուսամք , որ բարեմիտ ընթերցողք գոհ կը լինին գաղափարքին պարունակութեան մասին այսչափ փոքրիկ ծանօթութիւններէն :

Գալով դասաւորութեան , կ'ասենք , այնպիսի դասաւորութիւն մի ունի , որ ուսանող մանկան պարսին եւս հոգեպէս հետ կը խօսի . կամ ուրիշ կերպով ասենք , ուսանող մանկան զոկ ճշմարտութիւն չէ աւանդուեր , որ շատ անգամ անպատեղ կը լինի . այլ և մանկան սիրտն և հոգին զարգացնելով կը բարձրացնէ : Քրիստոնէական ուսման մէջ ամենէն աւելի այս եղանակն առաւել շինողական եւ օգուտաբեր է . վասն զի Քրիստոնէութիւնը լոկ գիտութիւն չէ , այլ էապէս կեանք մի է , որոյ յարատեւութեան համար անշուշտ անհրաժեշտ հարկաւոր է և այս պէտքին է Քրիստոնէին սրտի և հոգւոյ զարգացումն հանդերձ ճանաչողութեամբ քրիստոնէական ճշմարտութեանց և պարտաւորութեանց .

ԻՆՉ ՊԻՏԻ ԼԻՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ, ԵԹԷ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՉԸ ԲԵՒԷՐ ՐՆԱՒ ԱՇԽԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

(Շարունակութիւն տես թիւ 2.)

Այդեօք պերճերն բարձրացած են, նոքա եւս լրենց տեսլեան նման աշխարհն էին. նոքա ալ եւ նոյն զանազանութիւնն ունէին, ալ եւ նոյն պատուոյ մասնակից կը լինէին, ալ եւ նոյն կրօնքն ունէին եւ այս եւս տեսանելն կրօնին բարեփոխման կանոնաց փոփոխման մասին եղած ամեն չոյս խոպոպ կը ջնջէր։ Այս եւս գիտութիւնք չառաջանալու տեղ չէին այս եւս կընթանային եւ արուեստ նէին կ'անկանէին։ Փիլիսոփայութիւնը միմիայն տեսակ մի ամբարշտութիւն կը սորվածէր, որ առանց կռոց կործանման առաջնորդելու, մեծամեծաց մէջ անհաւատութեան մեղքեր եւ թշուառութիւն ներ ծնանելով, աստուածնոց տաճարները անապատութեան ջրիքներն կը դիզէր։ Այս միջոց կարելի էր չառաջադիմած համարել մարդկային ազգը։ Կաթոլիկութիւն չառաւածոց չը հաւատալն եկեղեցին անարգութիւնք մերժելն համար։ Ցակիտոս կը հաստատէ որ տախտին գառատուց խորքը կը գտնուէր թաղարհանութիւն. բայց այս գառատներն սկսած էին ընդունիլ քրիստոնէական կրօնն, որով մեք կրնանք հաւանիլ վերահաստատիլ մեր կարծեաց մէջ թէ՝ քրիստոնէութիւնը տակաւին հանրածանօթ չէր և քարեարտաք լրեից անտառաց խորերն մեկնած չէին։ Գտնել հնարաւորական դիտութիւն, որք հնարաւոր կանոնաւոր մասն առ մասն բաժնած էին կայսրութիւնը երեսին մէջ, որք եւս անակնկալ քաղաքացւոց նման ապրիտնուած էին քարեաբ, և ենթե-

Ա յս ամին օգտուելով յատկութիւններն անհնարելի ամենայն վտանգներէ և լը յուսալի կրծիր ամեն ուսուցչաց խորին ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմք, և կ'առաջարկեմք, որ սիրով եւ յօժարութեամբ ընդունին վարժարանաց մէջ և աւանդեն Հայ Մանկանց։ Մեք հաստատած ենք, որ երբ կրծին դատարարակներն լաւ կերպով ուսուցանեն մանկանց, տակաւ ժամանակէն մեր ամենալաւագէն աւելի պիտի փոյլի օգուտ։ Մեր հաստատութեան և հաւատքն այն է, որ միջոց Քրիստոնէութեան ուսումն Ազգային դատարարութեան հիմունք չը լինի, միշտ կանգն կանգն պիտի ընթանայ, բնաւ չը պիտի յառաջադիմէ, և եթէ քիչ շատ յառաջադիմէ եւս, առաւել Հայ Ընկերականութեան վնասակար պիտի լինի, քան օգտակար։ Երբ ազգային դատարարակութեան վերայ քարձրանայ, միայն այն ժամանակ կը յուսամք, որ Ազգին մէջ եղած գպրոցներն Հայրենեաց և Եկեղեցւոյ նպատակին պիտի ծառայեն. վասն զի ինչ պէս ան յայտնի կ'երեւի դաստիարակութեան ներկայ անկարգութեան վճռական եղերական վնասներն, որ ուրիշ բան մը ըսած չենի եթէ ոչ Հայ Մանկանն զբարկ սրտի եւ մտայ զարգացումէ, հարեւանցի կերպով միայն կը զօսյնէ ինչ դիտութեանց մէջ. որպէս Ազգին վիճակին հետեւեալ աւելի կը վատթարանայ և կը դիմկնանայ. վասն զի երբ ազգն մը անհատներու սրտին մէջ պէսք եղածին չափ կրծնի ակրը տեղ ջնէնի, ըսել է նոյն ազգին կենդանական զօրութիւնը սպառած է։ Մի այս պիտի կարծութեան հետեւանքը ազգ առնի է, մանաւանդ մեր Ազգին նման Ազգի մը, որ կեանքը եւ մեռնողը ընդ միշտ կրծնին եղած է։

ենք ի՝անկանէին ի կործանումն։ Փիլիսոփայութիւնը միմիայն տեսակ մի ամբարշտութիւն կը սորվածէր, որ առանց կռոց կործանման առաջնորդելու, մեծամեծաց մէջ անհաւատութեան մեղքեր և թշուառութիւն ներ ծնանելով, աստուածնոց տաճարները անապատութեան ջրիքներն կը դիզէր։ Այս միջոց կարելի էր չառաջադիմած համարել մարդկային ազգը։ Կաթոլիկութիւն չառաւածոց չը հաւատալն եկեղեցին անարգութիւնք մերժելն համար։ Ցակիտոս կը հաստատէ որ տախտին գառատուց խորքը կը գտնուէր թաղարհանութիւն. բայց այս գառատներն սկսած էին ընդունիլ քրիստոնէական կրօնն, որով մեք կրնանք հաւանիլ վերահաստատիլ մեր կարծեաց մէջ թէ՝ քրիստոնէութիւնը տակաւին հանրածանօթ չէր և քարեարտաք լրեից անտառաց խորերն մեկնած չէին։ Գտնել հնարաւորական դիտութիւն, որք հնարաւոր կանոնաւոր մասն առ մասն բաժնած էին կայսրութիւնը երեսին մէջ, որք եւս անակնկալ քաղաքացւոց նման ապրիտնուած էին քարեաբ, և ենթե-

նոյն գերադասին զայնս եթէ Կոլմոյ և Կերմանոյ վինուրական խառն բերան ել չառնուէին։ Այս տեղն կ'իմացուի որ՝ քաղաքական երկարատեւ պատերազմ և ընդհանուր կանգմանէ մը վերն, որ երկար դարեր տեւեց, մարգկային ազգը՝ աւերակայ վերայ Թափառող քանի մը անձանց իշխանութեան ներքեւ նուաճուեցաւ։ Այս օրըմն տարիներ պէտք եղան սոյն ժողովրդական ծառին, իբր տաներն անշեմի աւերակաց վերայ տարածելու համար։ Ի չափ ժամանակ մոռացուած և անյայտացած դիտութիւնները չը վերանորոգեցան. և արդիօք մանկական ծնիչ վիճակի մէջ պիտի գտնուէր այսօր ընկերականութիւնն։ Ինչպէս որ քրիստոնէութիւնն վերկեց մարդկութիւնը ընդհանրական կազմանութեան մը՝ բարբարոսներն դարձուցանելով ի հաւատս եւ քաղաքականութեան ու արհեստից բեկորներն հաւաքելով, այնպէս ալ վերկած պիտի լինէր նոյ Հռովմէական աշխարհն իբր յատուկ ազգականութենէն, եթէ այս աշխարհը օտար վինուց իշխանութեան չընկնէր։ Կրօնք մը ինքնին կարող է վերանորոգել ժողովուրդ մը սկզբունքներն։

Ընդհն Բրիտանէական կրօնքն ընկրուած էր բարոյականութեան հմուտքն վերանորոգել։ Նախնիք կընդունէին սրդեսպանութիւնը և ընծայումն առաջնոյ Աստուծոյ կապին, որ իրօք ընկերութեան առաջին կապն է, նոյն ոգեմտութիւնը ու արդարասիրութիւնը իրենց հայրենեաց կը վերագերէր և բնաւ իրենց երկրի սահմաններն չէին անցներ։ Հռոմայական ժողովրդեան քաղաքացական մանուածոյն պէս ունեցած սկզբունքներէն առաջին սկզբունքն ունէր։ Նոյա մէջ պարկեշտութիւն ու մարդասիրութիւնը իրենց հայրենեաց կը վերագերէր և բնաւ իրենց երկրի սահմաններն չէին անցներ։ Հռոմայական ժողովրդեան քաղաքացական մանուածոյն պէս ունեցած սկզբունքներէն առաջին սկզբունքն ունէր։ Նոյա մէջ պարկեշտութիւն ու մարդասիրութիւնը

աւաքինութեանց կարգը դասած չէին, ամենաբացամարտ գան պարտաց դասակարգն էր։ իսկ ընկերութիւնն կը ծիսէին չարտնախաբար ժողովրդային անիշխանութեան և բռնանալութեան մէջ։ Հայ ոյս տեսնելու չարեաց առաջն առնելու դարմանը ցանցառ քրիստոնէութեան մարդկութեան, փրկելով ներկայ ընկերութիւնն յայնցանէ։

Բրիտանէից նախկին գտնութեանց և չարչարանաց ուսանելութիւնն յոյժ կարեւոր էր, պէտք էր որ նա ունենար իբր արգելութեան նահատակներն, քանի որ կը գտնուէին աշխարհի վերայ անպատմելի օրինազանցութիւններ. պէտք էր այն, որ նա ունենար մխիթարել և քաջալերել ծառայուած ապստամբողները, քանի որ ժամանակի հաւատոն կը թոյլատրեր ամենամեծ մեղքերն ընդդէմ բարուց, պէտք էր որ ունենար նա Աստուածպաշտութեան դիւցազունները, քանի որ կը գտնուէին բարբարոսութեան ճիւաղներն, միայն քանիս, պէտք էր որ քրիստոնէական կրօնն ունենար իբր ըմբիշներն ու սեռատարները Կեսպատիսի առնապատոյ մէջ, որպէս զի կարենար խլել և տղատել կրկիսի պատերազմոյ մէջ իսպառ ապականուած ժողովուրդ մը։ Աբելին ամենայն իրաւամբ կարծիք անուանել զՅիսուս Բրիտաս, նեւթոնական իմաստասէրէ աշխարհ, ինչպէս որ է, բարոյական իմաստասէր, իբր ճանապարհորդութիւնն երկրի վերայ, մարդկութիւնը իսկ խօսելով, աշխարհս վերայ պատահած ամենամեծ դէպք մ'է, քանզի Աբեւտարանի քարոզութենէն զկնի աշխարհն երեսը մի նոր կենդանութիւն առաջաւ։

Անենք կը պարծիմք դարսել փիլիսոփայութեամբը, բայց արդարեւ, փիլիսոփայութենէ վեր չ'ինար բնաւ

ան Ա. Գրատարութիւնն, որով մենք կը ձեռնհաս Կիպրոսեանական գաղափարակութիւն։ Ա. Հոգարանը, թող ուժեղանի փոփոխել մարդկութիւնը, նա խիստ մեծ քայլ մի առնել պատասխանը՝ գէպ ի կատարելութիւն։ Երբ նկատուելը զայն երբ մի ամենամեծ ուսումն կրնայ ունենալ, որով մարդկային սիրտը վերածնելցուի, այն ատեն ամեն դժուարութիւններ եւ անբարոյութիւնք չեն ազդած ուժին խորհրդաւորութիւնն ի խոպանացնել։ Ա. Հոգարանը ամենայն ինչ ձեռնհաս է, ինչ որ ուզէ։ Ա. Հոգարանը ամենայն ինչ ձեռնհաս է, ինչ որ ուզէ։ Ա. Հոգարանը ամենայն ինչ ձեռնհաս է, ինչ որ ուզէ։

մոքսանք, որ կարող է ընդ ամեն առեակ օրինաց թերին եւ լինել միջոց երջանկութեան ի ձեռս իւրաքանչիւրոց եւ ազգաց։ Ի երեւս ծագ մի կառավարութեանց առեակներն, ի զոյց առեալ բռնակալութիւնը, միակերպին, եւ հաստանին ընդունիլ քաղցրացման եւ կրթական սարգ օրէնքներն, զոր ընկերականութեանց հաստատուն հիմունքն են, եւ մարդկան ճշմարիտ օրինքն։

Նկատ, որ կը ջանան հնութեամբ ազդարարել եւ կամին հաստանցնել ըստ մեզ երեսից վարդապետութեան, կը մոռանան միշտ, որ ընկերական կարգն մի եւ նոյն չէ եւ չը պիտի ալ ըլլայ։ Ազգ բռնակալութեան մեծ ջնջութիւնն կը պակսի, գեթ հարկադրիչ կարողութիւն մը կարեւոր է մարդկան համար։ Ձեւին հաստատակայութեանց մեջ, առանձին բազմութիւն կարգն, ինչպես յայտնի է, գերեզման ստակարդն էր։ Ազգերուց ծնունդներն ենթարկուած էին ուրիշ մարդոց իշխանութեան, ժողովուրդք կային, այլ ազգեր ոչ երբեք։

Առաջնորդութեան կրօնն, որ քան ամենայնի անկատար էր, ընկերականութեան այս անկատար մասին մէջ այն կարելի էր յարմար դատուիլ, ու բովհետեւ իւրաքանչիւր ուսուցիչ ինչնիշխան պաշտօնեայ մ՚ էր, որոյ առաջնորդութիւն, խեղճ գերին քրիստոնի պատուաստութեան կ՚ենթարկէր, եւ ինչ աեղ որ բարոյական զօրութեամբ չէր կրնար հասնիլ, շղթայն ի դիւց կը դնէր։ Կառավարութիւնն միշտ առաքինացնելու գերազանց յատկութիւնը չունենալով, ստիպուած էր միայն որ նա զործէ եւ ոտքի իրեւ չարտարծ։

Այլ իրաց ներկայ ընթացքին մէջ, մէկ կարող է նաւաձել ազատ եւ պաշտօ-

վի Վոլմաց եւ վի Վանուազաց կարելի ուած կրօն մի է, դիւրաւ կարելի է յանձնել բերել Յաւնատանեաց դպրոցներն, որոց մէջ կը զանուէին այնպիսի զաղափարներ, որ բաւականին տարբեր էին քրիստոնեական ճշմարտութիւններէ։ Իսկ ընդհակառակն, եթէ ասեն որ Աբեռատրանական վարդապետութիւնն ուշ ալ ըլլ է, եթէ ուշ նախնեաց վիճակական վարդապետութիւն, ինչու ուրեմն նոյն փիլիսոփայք կը մերժեն զայն։

Ի մարդիկ որքրիստոնէութեան մէջ կը նշմարեն միայն հին դիմառնութիւններ երկնից, մոլորակաց եւ նշանաց եւ այլն վերայ, նոքա իսկ չեն եղ ծեր բնաւ այն կրօնի մեծութիւնն, ուստի կը հետեւի թէ նա միշտ կոյր ին եւ չքեղ պիտի ըլլայ մնայ մէջ, հին եւ նոր գրական իւր աստնդութեանց մէջ, որք այս նոր ճանապարհաւ պիտի ընդհանուր աշխարհի որոցին մէջ անցագտանուլ։ Նորօրինակ բան է, անշուշտ, որ անհաստատութեան ամեն սեռակ մեկնութիւններ ըլլն զ պիտի կարելիան քրիստոնէութիւնն նուաստացնել կամ փոքրկացնել։

Գոլով Աբեռատրանական բարոյականութեան, արդէն բովանդակ աշխարհ միահաւան է նորա գեղեցկութեան մասին։ Այս առաւել պիտի տարածուի ու զործադրուի եւ մարդիկ աւելի լաւ պիտի ճանաչեն իրենց ճշդ մարիտ օգուտն։ Քաղաքական գիտութիւնն կարի սահմանափակուած է, նորա կատարելութեան աստիճանը, սահմանադրական դրութիւն է, որ ինչ պէս ցայսօրինք, քրիստոնէութենէ ծագած է. բայց կրօն մի, ուր ոչ ակնարկներն բարոյականութեան եւ առաքինութեանց հաստատուն մին է, այնպիսի կրօն մի կրնայ հա-

Ա՛ր ըլլայ ժամանակ է որ մենք զարհուրինք այն վիճակին վրայ ուր ապրած ենք քանի մը տարիէ ի վեր։ Թող մտածեն այն ցեղին վրայ որ յեղբեւան կը գայ մեր քաղաքայ և պիղծերու մէջ. այն մանուկներու վրայ, որք յեղափոխութեան ժամանակ ծը նած լինելով, բնաւ չեն գած ոչ Աստուծոյ վրայ խօսուիլը, ոչ իրենց անմահութեան վրայ և ոչ պատժոյ ու վարձատրութեանց վրայ, որք պատրաստած են իրենց համար մի ս կեանց մէջ։ Թող մտածեն այն խեղճերու վրայ, որք հնոյն նման ապդ մը պիտի կազմեն, եթէ վերայ պէտք եղած դարմանն ընելու փոյթ չը տարուի։ Ազգին ցաւալի ախտանշաններն ակը սած են կազմուիլ, եւ անմեղութեան հասակն շաղախուած է բազմատեսակ մեղքերով։ Թող փիլիսոփայութիւնը, որ յետ այսր ամենայնի, չէ կարող միջամտել լինել աղքատայ բով, բաւականանայ մեծատանց սրահներուն մէջ բնակելով, և գեթ հիւղերը կրօնին թողլը, և մանաւանդ թէ, աւելի ուղիղ և իւր անուան արժանի, թող նա ինքն իմոյ սայ որ կործանին այն պատուարներն, զորս ջանայ տարփ բարձրացնել մարդոյ և նորա Արարչին մէջ։

(Շարունակելի։)

Ա Ո Ո Դ Ջ Ա Կ Ա Ն

(Շարունակութիւն տես թիւ 2։)

Ա՛հա այսպիսի փաստի մը ահմանուած է մարդկային ազգը, ուր հանելու համար հարկաւ ճանապարհ մի կայ այն, և ահա այն ճանապարհը, այն ճշմարտութիւնը և այն անպատում երջանկութիւն փառաւորուած կեանքը նոյն ինքն Յիսուս Քրիստոս և քրիս-

Նմի աչքին հետ ի եղող դէպքերու խօսքն մի։ Որ կարող է, մեծ մտքաբ քաղաքի մը արուարձանաց մէջ անկաս բազմութեան մեղայ առաջն առնել, առանց այնպիսի կրօնի մը, որ կենաց ամեն վիճակին համար պատասխանութիւն և առաքինութիւն քարոզէ։ Ա՛ր երջանկութիւնն քահանային վրայ, որ ամենայն վիճակին մէջ, յորում գերութիւնն ջնջուած է, Յոզ Հերքեսը եւ Պոռնիկ Մարիէն պաշտուէին, անշուշտ մարդկային ցեղն վերջացած պիտի լինէր։

Ա՛յս ահա հասէ նոցա մեծ վիպասանքն, որք կը գտնեն բազմատեսակութիւնը, բարոյական զգուութիւնն կը բռնականէն որոշելուն համար. և որք մի և նոյն ժամանակ կը պարսաւեն քրիստոնէութիւնը հակառակ պատճառ մը հետեւելուն համար։ Նոքա չեն տեսներ բնաւ որ բազմատեսակութիւնն կը վերաբերէր գերեզման խմբի մը, հետեւաբար սահմանուած եր երկնչիլ մարդկային ազգը լուսաւորելէ. նա պարսաւարուած եր ամենայն ինչ մտաց տալ և ոչ ինչ չառնել հոգւոյ դաստիարակութեան համար։ Իսկ ընդհակառակն քրիստոնէութիւնը, որ կ՛ուզէր գերութիւնն ջնջել, պարտաւորեցաւ յայտնել մարդկան իրենց արժանաւորութիւնն եւ ուսուցանել նոցա արդարութեան և առաքինութեան վարդապետութիւնն։ Պէտք է ասել, որ աւետարանական կրօնն ազատ ժողովրդի կրօն է, ուրեմն անոր կը միայնէ բարոյականը կրօնականին հետ։

ամենութիւնն է, անով միմիայն կա-
րող եմք հասնիլ մեզ համար սահմանե-
ուած երանական վախճանին։

Մարգման ազգն մեկ հասկի վրա-
կից ու բարերար Յիսուս Քրիստոս իւր
կեանքն ու խօսքերը տալաւ օրինակ
և առաջնորդ դեպ երկն դիմելու, և
բուն հասնելու և պինդը վայելելու։

Աբդ ցանկութեան և հեշտասի-
րութեան գործքերը տաելի են Յի-
սուս Քրիստոսի, նորա վարուց և կեն-
սատու խօսքերուն հակառակ են ամեն
չարութիւնք։

Նա հեշտասիրութեան գործքին
յառաջ խորհուրդն արդիւնած է, քան-
զի կըսէ, "Յանկանալու մօտք կնոջ
երեսը նայողը շնութիւն կընէ"։ ու-
րիշ տեղ մի եւս։ "Սրտին ելած խոր-
հուրդներն են, որ զմարդ կը պղծեն"։
Ուրեմն, մուտքը մտածութեան
քակելով սրմատը զօրացնելու, պէտք
է սրմատին խլել։ անպարկեշտ խոր-
հուրդները կարող են ամեն ախտածու-
թիւն և պարապ մտացնել, և օր մի
չարութիւնը պղպջաբերել։ ուրեմն խոր-
հըրդոց մէջէն խլելու է չարութեան
սրմատը։ Վասն զի "Ներսէն, մարդուն
սրտէն չար խորհուրդներ կելնեն, շնու-
թիւն, պոռնկութիւն, գիճութիւն, սպա-
նութիւն, գողութիւն, ագահութիւն,
չարութիւն, նենգութիւն, չարակա-
նութիւն, հայհոյութիւն, ամբարտա-
ւանութիւն, անզգամութիւն։ այս բո-
լոր չար բաները ներսէն մարդուն սըր-
տէն կելնեն և սոսկալի են մարդը պղծե-
ցողները", (Մարկ։) Տեսան մերոյ այս
խօսքերուն հետ եթէ Պօղոսի Ա. Կո-
րնթացւոց Զ. գլխին ալ ուշադրու-
թեամբ և հեղութեամբ կարդաք կը
տեսնէք, որ վախճան ցանկասիրու-
թեան աւգնական արքայութեան ձանձոյսը
հը գոյ է, քանզի աւտարեան եւս ցոյց
կը տայ, որ այնպիսիները Աստուծոյ
արքայութիւնը չը պիտի ժառանգեն
քանզի անաստուած հեթանոսաց ա-
նասնական հաճոյքին յառաջ եկած
պղծութիւններն են։

Ուրեմն ցանկութենէ կրկըն և պինդ
այս կենցաղոյս մէջ թշուառացնելէն
յետոյ Աստուծոյ արքայութենէն նորա
ամենաքաղցր տեսութենէն ալ պիտի
զրկէ եւ մեր յաւիտենական կենաց
երջանկութիւնը մեր ձեռքէն յաւիրջ
տակելով մշտնջենաւոր թշուառու-
թեան պիտի մատնէ։ Ո՜հ, և ինչ չի-
մարութիւն։ բերկրանք և երջանկու-
թիւն վայելելու աւենքանօք բանի մը
հեռեւիլ, և նոյն բանով ջարդուիլ տան-
ջուիլ, կրկին կեանքով ալ թշուառա-
նալ։ որչափ հակառակ է մարդկային
դատողութեան և ուհտութեան։ Մին
դեռ եթէ հոգեւոր բարեաց, ճշմա-
րիտ երջանկութեան, առաքինու-
թեան և արդութեան հետեւիլ, կըր-
կին կենաց մէջ ալ երանելի պիտի լի-
նիլ։ մնուտի և անցաւոր հաճոյք մի
զոհելով, ճշմարիտ, հաստատուն եւ
անվախճան բարիքն ու բերկրանքը պի-
տի ստանաք հանդերձեալ կենաց մէջ,
ուր աներկիւղ և անկասկած պիտի վա-
յելէք այն ամեն քաղցրութիւնն ու
մեծութիւնը զոր ձեզ համար պատ-
րաստած է ձեր երկնաւոր Հայրը։

Որչափ ամօթալի է քրիստոնէից հա-
մար որ երջանկութիւնը կրկըներս եւ
ցանկութեանց մէջ կ'որոնեն։ Ես կա-
մեմ, որդեակք իմ, երբ վկլնատ-
փայի մի սա խօսքերը կը յիշեմ։ "Եր-
ջանիկ է, կըսէ, այն մարդուն կեան-
քը, որուն սիրտը կխրքերէ ազատ, ա-
նընկճելի, անզգուռելի և հաստատ է։
երկիւղէ և ցանկութենէ ազատ է։ ի-
բեն համար մեկ հասկի բարի հասնե-
ութիւնը կը սեպէ, և մեկ հասկի չար
վատթարութիւնը"։

Մտածեցէք, որդեակք իմ, դա-

քրիստոնեայ ըլլալու համար, դուք Աստուծոյ որդիները և Յիսուսի Քրիստոսի ժառանգակից լինելու հանգամանք էք. դուք քահանայութիւն, թագաւորութիւն, սուրբ ազգ, Աստուծոյ տեւական ժողովուրդ անուանուած էք և այսօր երջանկութիւնը անհամեմատութեան եւ վտանգաթութեան մէջ կը ըմնաք. դուք՝ որ Քրիստոսի սիրոյն չարչարանաց և մահուան արդեամբը փրկուած և՛ պրո-Բի՜ն կանչուած էք ու չէ թէ՛ պղծո-Բի՜ն. դուք ժողովուրդ մի կը կազմէք ուրիշ կը չատուն Քանան սասպիչք, դաստիարակք, քահանայք, վարդապետք, եսիական պատուիրք, պատրիարքունք և կամաղոլ կառոյց, որք առաջնորդ պիտի լինին կուրոյ և լոյս՝ խաւարելոյ. արդ եթէ այժմին այդպիսի կիսքերուն տակերք և թունաւանաք, ալ ոչ վճռակուած մէջ սխալ կարգադրութ անանցանք ապատիլ եւ ձեր կոչման արժանանալ: Դուք ապրելի էք, որ դԱստուած ձեզ Հայր կ'ունենանք և նորա կամքը չէք կատարեր, իսկ նորա կամքն է պրո-Բի՜ն. քանզի Աստուած կ'ասէ. "Ես սուրբ եմ՝ սիտոք է որ դուք ալ սուրբ լինիք". նայնպէս առաքեալն եւս կըսէ. թէ "Աստուծոյ կամքը ձեր սուրբ լինելն է":

Ուրեմն ամեն չէ ձեզ որ հեթանոսաց գործքերով ապրականութիւք. ինչ ատրբերութիւն սիտոի լինի ձշմարտութեան և ստութեան մէջ, երբ երբ կուրքին հետեւողք ալ մի և նոյն ճանապարհը կընթանան. ինչ է Աստուծոյ ժողովրդեան և կուռ պաշտօնեից ատրբերութիւնը, միթէ միայն անունն է.—ոչ. քանզի լոկ անունը ոչինչ օգուտ ընէ, եթէ անուան արժանի գործ չը լինի: Պէտք է ատիք դուք այն գործերը՝ զոր հեթանոսք կը կատարեն, որոնցմէ Աստուած զգուշացուց զիրենք օրինքներ սահմանեց. պէտք է դուք եւս զգուշ անցնիք և ճշմարիտ Աստուծոյ սահմանած արդարութեան օրինքին հետեւիք. քանի որ ճշմարտին Աստուծոյ կը պատկանիք, նորա վեհափայլութեան հակառակ է այդ ամեն խարհուրդներն ու գործքերը:

Հոգ որդիներ, Քրիստոնեայ զաւակներ, չէք ցանկար այնպիսի մանկան նախանձելի վիճակին, որոյ հոգին մեր Փրկիչն ատած է. "Քոյ ազգէք այդ մանուկները, որ ինձ գան, քանզի որ այդպիսիներուն է Աստուծոյ արքայութիւնը... թէ որ չը գաղնաք և այս մանուկներուն պէս չը լինիք, չէք կարող Աստուծոյ արքայութիւնը ժառանգել":

Մանուկ առելով չէ թէ հասակը այլ անմեղ մանկան սրտի արքութիւնը, հեզութիւնը, խոնարհութիւնը և հնազանդութիւնը կը հանդիսանէ և անոր նմանիլ կը յորդորէ ամեն հասակ ևի մարդի. յայտնի է ուրեմն թէ հոգեւոր ատրեկան մանուկ ալ կարող է գանութիլ որ չարութիւնէ աղատ և սիրոյ սրտով սուրբ լինի: Ահա այն պիտոիներն ու նոյն բանականութիւնն է Քրիստոսի ձշմարիտ եկեղեցին, սուրբ ազգը, սեպհական ժողովուրդը, քահանայութիւնը, թագաւորութիւնը. այնպիսին է Աստուծոյ սրտին, որ կարող է համարձակութեամբ կոչել "Հայր մեր, սուրբ եղիցի անունդ..." անանկներն են որ Յիսուս Քրիստոս քաղցր երանութեանը կ'արժանանան. "Երանի սրտով աւրբ և զղջներուն հնչուն որ նորա զԱստուած պիտի տեսանեն":

Դուք չէք ցանկար Աստուծոյ որդի և ճշմարիտ եկեղեցւոյ անդամ լինել. չէք ցանկար այն մեծ երանութիւնը վայելել: Պէտք է որ ցանկայք և

Ամեն մեղք ու մոլութիւն սիմար ու ապականած սրտերու քաղցր կերեւին, բայց նոքա իրօք դառն են եւ մահառու, մանաւանդ ցանկութիւնը կամ վատնող զազրագործութիւն։ Ձանձը ամենայն ուրախութեամբ կը դիմէ մեղրին վրայ զայն մեծ ախորժանօք վայելելու համար, բայց յանկարծ նոյն իսկ մեղրէն կը բռնուի և ահա այն քաղցրութիւնը, որ իրեն հեշտութիւն պիտի լինէր, մահու որոգայթ եղաւ։ Նոյնպէս թիթեռը լոյսը վայելել կամելով վերաբերութիւնը կայրէ և ինքը կը կորսուի։ այսպէս ալ հեշտասէր մարդիկ կարծելով որ պիտի երջանկանան իւրաքանչիւր հաճոյից վայելութիւնը, յիմարաբար մարմինը կը փտեցնեն և ի մահ կը դիմեն։ Բայց ինչպէս անմիտ ճանճն ու թիթեռը կ՚ըսեն, “ Թող մեր հաճոյքը վայելենք և թող մեզ մեռնինք ”, նոյնպէս ալ թերեւս վաղահաս հեշտասէրը կըսէ, Թող ես իմ առաքինութիւս վայելեմ և թող մարմինս փտի ”։ Բայց ա՜նմիտ, չը խորհիս որ եթէ մարմինդ փտի, ալ ի՛նչ պէս պիտի առնուս հեշտութեանդ ճաշակը. այն առեն ամեն բան դառն ու անախորժ պիտի գայ, յօժարութեամբ պիտի զգես ամեն բան, միայն թէ նախկին առողջութիւնդ ձեռք ձգես. բայց շատ անգամ անկարելի պիտի լինի։

Հեշտասիրին դժբաղդ նաև անոր համար չար ու տեսիլ է Աստուծոյ և մարդկան, որովհետեւ իւր վայրենական զազրութեան համար անձնատուր նութիւն, որգեսպանութիւն և մարդասպանութիւն միանգամայն կը կա-

Է.

Հանգիստը. այլ ձեր ժառանգութիւն ստանալու արժանաւոր իք։

Լմե խմնասուն լինիլ կուզէք. քանզի յիմար է այն մարդը, որ չը կամի չը բաղձայ այս աշխարհիս մէջ մօտը եւ մարմնով առողջ լինել. անզգայ է այն՝ որ չուզէ պինդ առնել և իրեն այսքան բարութիւն շնորհող ամենաբարի Աստուածը սեւնել. չարերն եւ մեղաւորներն են, որ նորա սեռութիւնէն կը սարսափին ու կը փախչին և ահա այն առեն կը մտնաւին ամեն սեռակ չարեաց ու ապականութեանց։

Քաղցր է ինձ հաւատալ որ դուք կը փափաքիք ձեր կեանքը յարդել. ուրեմն զգուշութեամբ սեռէք լմե ինչպես պէտք է վարուիք, որ արժանի լինիք ձեր այդ սուրբ, փառաւոր եւ երջանկաբեր կոչման հասնելու։ Զըլ լայ որ աշխարհի որ և իցէ մէկ ցանկութեամբ ղեկավարիլ մերժէք Աստուծոյ խրախճանը, ուր ամենաքաղցր սիրոյն կը հրաւիրէ զձեզ ձեր երկնաւոր Հայրը. զըլլայ որ մեկերնիդ, “կին ածի, միւսնիդ, լմե ագռաւակ դնեցի, այլը, լմե հինդ զոյգ եղն գնեցի, չեմ կարող գալ” պատասխանելով ետ մնաք. այս սէրն ձեր մարմնոյ սնոտի հաճոյքը կատարելով զրկուիք այն անեպատում բերկրանքեն զոր ժառանգելու կոչուած էք. ո՛հ և մի զուտ առանց առաքինութեան և սրբութեան հանդերձի մտնէք այն քրիստոնէական երկնի սահմանած քաղցր ու զմայլելի խրախճանը, ուրկէ զուրս արտաքսուիլը խիստ ա՛մ մեծապէ և առատել սարսափելի տանջանք է։ Քանզի սեռնել այն վսեմութիւնը, նշմարել այն անհատարար գեղեցկութիւնն ու պայծառութիւնը և զրկուիլ անկէ և չը կրնալ վայելել զայն արդարեւ մեծ է քան զամենայն չարիս և ամենայն տանջանքէ անտանելի է, զըլայ կացէք ուրեմն արդեօք իմ, որ այսպիսի տակալի դժբաղդութեանց չը

տարի՝ քանի՛ ինչպէս յաւէտ ըսինք իւր ծաւալը քամելով իւր կեանքը կը ժամէ, և այն հիւթը զոր ունայն տեղը կը կորսուանէ, եթէ պահէր և ժամանակին ըստ պէտութեան օրինաց և ըստ իւրում պայմանի գործադրեր, իւր նմանը իւր սիրոյ պտուղը և մարմնոյն մասերը պիտի ծնանէր, իրեն միխիթարութիւն պիտի ունենար իւր զաւակները և աշխարհի առողջ ու խելացի մարդիկ պիտի ընծայեր. բայց հիմա ոչինչ։

Կին բանին իւր անձէն կը զգէ, ու պէս մի իւր նմանը ծնի. և այն հեշտութիւնը, որ այդ գործողութեան մէջ տպաւորուած է, միմիայն մարդ ծնանելու և մարդկան ապրը յարատև պահելու համար է, և ոչ թէ մարդկան ապրը իրենց սկզբան իրենց առաջին տարրին մէջ ապականելու համար է։ Հին բանաստեղծներէն մէկը բնական լաւագոյն կերեւցած էր հեշտասիրութեան կամ դիմադրութեան ինչ մեծնգեան չարութիւն լինելը, ուստի երբ մարդ մի տեսաւ, որ հեշտասիրութեամբ և դիմադրութեամբ այս աղիւս հիւթը կորսնցնելու չարութեան մէջ ինկած է, ըսաւ, "Ո՛վ դուս, մտտեղ մարդ կորսուածդ մարդ է"։

Ահա այսչափ վնասակար և այդքան մեծ չարութիւն է հեշտասիրութեան մոլութիւնը, որ մարդ կը սարսափեցնէ. մանաւանդ իւր հնարած անբնական և ահեղ ոճիրներովը, որ երկինք ու երկիր վրէժխնդրութեան կը դիմադրէ և ճշմարիտ քրիստոնեայն սուգ կումով կը պահպանէ։ Ուրեմն որդեակք իմ, կ'աղաչեմ զձեզ Յիսուս Քրիստոսի սիրով և հայրական քաջալերութիւն կը խրատեմ ու կը յորդորեմ որ փախչիք այդ մոլութենէն. այսօր, այս կեանին, այս վայրկենին երբ կը մնանք նորա դէշութիւնը, անմիջապէս

Թողուք հեռանայ՝ մնհատնէր դ ատանէ մի փախչելու պէս։

Անշուշտ ամէն որ բարեսէր է, պիտի ատէ այսու հետեւ հեշտասիրութեան մոլութենէն, ամէն որ Աստուծոյ ոգի և ճշմարիտ Քրիստոնեայ լինել կուզէ, պիտի փախչի այս չար մոլութենէն, և ամէն որ այս սխտոյն գերութենէն ազատիլ կ'ուզէ, ամէն որ չար ընկերացի թէ լաւագործութեամբ նորա մէջ ինկած է և փրկուիլ կ'ուզէ, անշուշտ դարմանն պիտի գնտէ, ես ալ թէպէտ իմ խօսքիս ընթացքին մէջ շատ տեղ յայտ տուած եմ դարմանն թէ փախչելն ու հեռանալն է, բայց այսուհետեւ սիրոյն համար յանձն կ'առնեմ զայս հատուածներով յայտ տալ թէ ինչպէս կարելի է փախչիլ և հեռանալ մոլութիւններէ։

Ա՛յն հնարքներն ու միջոցները, որոնք դուք թէ ձեր կիրքերէն յաղթուած ընդդէմ վնասներու պիտի կարողանաք դարմանել և թէ ձեր կրից յաղթել, հետեւեալներն են. 1. Երկիւղ Աստուծոյ, աղօթք և պահք. 2. Կրից հետեւանքը, մահը և վերջին դատաստանը միշտ միտ բերել. 3. Կիրքերը զգուշաւոր աչքերով, տեսիլներով և խօսքերէ զգուշանալ, փախչիլ և հեռանալ, և խորհուրդը զսպել. 4. Վատ ընկերակցութիւններէ, առանձնութիւններէ, իրարու հետ անհամեստ համարձակութիւններէ ի տպատ զգուշանալ, պարկեշտութեամբ և պատուով վարուիլ. 5. Շարունակ անձը օգտակար աշխատանաց տալ, միշտ զբաղիլ և դատարկութենէ տսկալ։

(Շարունակելի)։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՔ

Ամսոյս 25ին և 26ին Դպրոցական երկու Հանդէսներ կատարուեցան։ Առաջինն էր ծ առանգաւորաց Վարժարանի Հանդէսն, որ ամփոփուած է մի միայն ի միմիթարեանն և առաւել ի քաջալերութիւն Ուխտաւորաց, որպէս զի փոքր ի շատէ դպրոցներու անհրաժեշտ կարեւորութիւնը զգալով երբ գաւառն իւրեանց երիկնեղէն, դպրոց ունեցողներն աւելի յառաջ տանելու համար հոգ տանին, չունեցողներն եւս ունենալու համար աշխատին։ Հանդէսին մէջ, ուր ներկայ էին Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, Պատուարժան Ս. Հարք և մեծ բազմութիւն Ուխտաւորաց, կարդացուեցան երկու Հայերէն ճառ, աշակերտաց դաս առած առարկաներէն այլ և այլ հատուածներ եւ մէկ գրուած արամեխօսական ոճով Աչխարհագրութեան ուսման կարեւորութիւնը բացատրող։ Երկրորդն էր քաղաքիս Հայ օրիորդաց դպրոցի Պարզեւաբաշխութեան և ձեռագործաց վաճառատեղւոյ Հանութեան Հանդէսն։

Առանց յիշեալ դպրոցական Հանդէսներն մանրամասնաբար նկարագրելու և մեր կողմէն գովեստներ կարդալու, արժան կը համարիմք կարդացուած ճառերէն մին հրատարակել, զոր խօսեցաւ Ժառ. Վարժարանի Դաստատու Բարեշնորհ Սարկաւագ Մեսրոպ Յակոբեան Թրակացին։

ԱՌԱՔԵԼԱՊԱՇՏՕՆ Ս. ՀԱՅՐ

ԵՒ ՄԵԾԱՐՈՅ ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՔ

Ձեր սուն համախմբութիւնը զիս կը քաջալերէ, կը բռնադատէ վայրկեան մի մտածել թէ ինչ զարմանալի սեռական է այս, ինչ խ ընդհատուր գումարում, որ երիտ գործերէ ի վեր խորհրդոյն յարձակումներով և անպատմելի հալածումներով աշխատ հին ամեն կողմն ցիրուցան եղած վարժատիպան և տարագիր Հայերն ի մի վայր կը ժողովէ և իրար կը միացնէ, որպ իւրաքանչիւրն ունի իւր բնական անձնական և կրնայ իւր յարմար ձեւն առնել, որշ գաւառական բարքառն ու արտասանութիւնը և որշ վարքն ու բարքը։ Բայց կը յուսամ թէ այսօր ինչ նիւթի վերայ և ինչպէս խօսիմ, որ ձեր ամենուն շահաւէտ եւ միանգամայն հասկնալի լինի։

Բայց ինչ նիւթ առաւել արդիւնաւոր և ուսումնասիրութեան առարկայ կարող է լինել մեզ նման պանդխտի և վտարանդի ազգի համար։ բայց եթէ մեր արժանայիշատակ նախնեացն պատմական կեանքն հետազօտել, նոցա անմահ յիշատակարանաց մէջ խոզ և խնդիր լինել, նոցա օրինակելի արարքն ու սիրագործութիւնքն մատնանիշ առնել, ազգասէրն գործունէութիւնն ու հայրենասիրական քաջագործութիւնքն ի հանդէս ածել, նոցա կենսագրութիւնը մեր կենցաղագրութեան հետ համեմատել, հինը նորին հետ բաղդատել, անցեալն և ապագային վերայ մտածել, քրտնաջան արքնութեամբ և արիւնքան աշխատութեամբ վաստակիլ նոցա բարեմասնութեանց սերտնալ և ազգաշինութեան գեղեցիկ հանդէս բանալ։

Մեծարոյ հանդիսականք, թոյլ չը կարծուի երբեք, որ Հայ ազգութիւնն ի սկզբանէ անտի ներկայ ժամանակիս նման փառազուրկ և հայրենազուրկ եղած է և օտար աստղերու ներքեւ աստանդական ժխտուած։

Երբ հետաքննելի ուշադրութեամբ ուսումնասիրեմք մեր անմահ նախնեացն պատմական կեանքը, երբ հետ խոյզ

և ֆորմալութիւն տեսակ ընդհանրապէսութեամբ մեր ազգային նուիրական պատմութիւնը, ան՝ յայտնի կը տեսնենք, որ Հայ ազգութիւնն ունեցած է գրեթէ տանման հայրենիք, ազնուական ծագումն և խիստ հչանաւոր եղած է հին գարուց մէջ իւր հայրենասիրական քաջութեամբ և անկախ ու ինքնագլուխ ապրուստութեամբ։ Մերկատարանոց կը տեսնենք, որ մեր նախնիք կորսնցուցեր բռնութեան, մահագին գերութեան և սոսկալի տարագրութեան անհագուստ վիճակի լինելով՝ իրենց պատուհասնէ արի ոգեյանները ջեն՝ ի ձեռին ընդ միշտ չհանուելիք են անցագ ըռնաբեռութեանց և ազգային աշխարհակալութեանց դէմ իրենց ազգութեան անկախ ինքնօրինութիւնը, Աստուածային Սուրբ Եկեղեցւոյ ապաստութիւնը և պահպանելու համար։ Այո՛, բացորոշ կը տեսնենք, որ մեր ազգը խիստ պատկառելի եղած է՝ ի հնումն Աբեղեայ մէջ իւր համաշունչ միաբանութեամբ և ընդհանուր կառավարութեամբը. ունեցած է առաքինի գահակալներ, քաջաբարեր և աշխարհակալներ, դիւցազն նախարարներ, եկեղեցականներ, ազգային վարդապետներ, ընտիր քահանաներ, և շնորհալի արհեստաւորներ, կրթեալ ու գաղափարակեալ մտաւորներ, հայրենասէր նահատակներ, եկեղեցական մարտիրոսներ, ճշմարիտ սրբութիւններ, քաջարի վիճակներ, շահաւէտ օրէնքներ, գեղեցիկ սովորութիւններ, հոյակապ շահաստաններ, բազմամարդ ոստաններ, անուանի բերդեր ու քաղաքներ, և հայկական պրոշը իւր երջանիկ հովանւոյն ներքեւ կ՚ամփոփէր Կասպից ծովէն մինչ՝ ի Պոնտոս և Կապադովկիա ընդ ներկին մինչ՝ ի փոքր Ասիա գրեթէ ընդարձակատարած տարածութիւնը։

Կը տեսնենք որ Հայք խոզաղասիրութեամբ կը թագաւորեն, իրենց միաբանական գործակցութեամբ հայրենեաց սահմաններէն դիշամբ և սպառակ ազգերն հարածական կը վանեն. բայց կը տեսնենք միանգամայն, որ նոյա սոյն փառքն ու պատիւը մերձակայ և տարակոյս ազգաց նախանձն ու ատելութիւնը իրենց դէմ կը շարժէ, ամեն կողմէն դիշամիներն գոնդագունդ Հայաստանի վերայ կ՚արշաւեն, անընդ խորամանկութեամբ Հայն հայրեն գէմ յարուցանելու և նոցա մէջ անմիաբանութեան և երկպառակութեան աչխարհատեր պրոմներ սերմանելու համար ամեն ճիգ կը թափեն և բազմաթիւ ու անընդհատ յարձակութեամբ Հայոց գահն ու գաւազանը կը խորտակեն։ Հայաստան իւր առաջադրեալ որդւոց վարդապետն արեամբ կը ներկեն, նոցա նիւթական ցաւերն ու զրկութիւնը կը զգատեն։ Բայց Հայն այսու չը յուսահատիր երբեք, քանզի քաջ գիտէր նա, թէ «Ո՛չ միայն հայիւ կեցցէ մարդ, այլ և բանիւն Աստուծոյ՝ որ ելանէ՝ ի բերանոյ նորա», այլ՝ ի սիրտ և՝ ի հոգի կը միանայ. և կեղծաւորութիւնք և աշխարհականք, արք և կանայք, ծերք և տղայք, երիտասարդք և կուսանք, ամենքն առհասարակ զմի զինուորութիւն կը զինուորին, և Հայութիւնն համայն, իբրեւ Քրիստոնէութեան բազմաչարչար վիճակ, առաջադրեալն սիրոյ անպարտելի զօրութեամբ սպեւտուած անվեհեր առաքինութեամբ ընդ հուր և ընդ արիւն կ՚ընթանայ, ամեն բռնութենէ, ամեն հալածանաց, ամեն բարբարոսութենէ կը դիմադրաւ և մեն միայնակ Քրիստոնէութիւնն կը փրկէ յԱթեւէն։ Հայն մարդկային ա-

մեն օգնականութենէ զրկուած, հե-
թանոսական եւ անոմ-քրիստոնէական
արեւորդւոց մոլեգնութեանց, անգամ
խորամանկութեանց եւ քաղաքներէ նեն-
գութենց նշաւակ եղած, մի կողմէն
մոլութիւնով զրահեալ եւ նահատակու-
թեան պատան հեզերէ
ներով Քրիստոնէութիւնը կը պաշտ-
պանէ ընդդէմ զրադաշտական մոլե-
ռանդն մոգականութեան, ու իւր
հարուածագործութիւններով զՀայաս-
տան կը ազատէ եւ Արշակունեաց
հարստութիւնն իսպառ ապա կը կոր-
ծանէ. միւս կողմէն իւր աւազեղական
Սուրբ Եկեղեցւոյ անպարտ կառա-
վարիչն ու անկաշառ կրօնա-
պահն կը պաշտ-
պանէ ընդդէմ կռապաշտ եւ նենգ
ցուներց, որ սովորի չարամտութեամբ
եւ գործարար ազահութեամբ անխնայ
կը խոշտանգեն զՀայաստան եւ ան-
պատմելի մոլեռանդութեամբ կը
ձգտին երկնից ծեսերն ու պարտաւո-
րութիւնները մեր Եկեղեցւոյ մէջ մու-
ծանել. եւ ի միասին այնչափ, այլ եւ կը
ժպրհին նոյն իսկ մեր աստուածապարգեւ
գեղ լեզուի ուսումն արգելուլ յոյ-
նական բամին մէջ քանդագանելով
նորա սեղ յատնարկին ուսանիլ, եւ նոյն
կարի դաւաճանութիւններով Բագ-
րատունեաց հարստութիւնն ընաջինջ
կ'առնեն: Մի կողմէն Հայոց պարսկին
Հայն ի մահմետականութիւն բռնա-
դատելով Հայաստանն հրով եւ սրով
կ'աւերէ, գերազդեմ երիտասարդներն
ու վայելչագեղ կոյսերն կը գերեվարէ,
ծանրակշիռ եւ անտանելի հարկերով
Հայաստան կը ապտնապէ. միւս կող-
մէն փառամոլ Պապն սեւագործ սր-
բանեաներն, անօրէն Ումիմաք գա-
ւանաբանական տարտարոս վէճե-
րով, միտքերական հետամտութեամբ
եւ կրօնական երիտասարդութեամբ Հա-
յոց մէջ յառաջանք եւ խռովութիւն

կը ներմուծեն, նոցա ճիւղաւոր եւ բա-
զմայարդ ոճն կը ախտագնեն, վնաս
չի պատճառանութիւն կը ասիլն
եւ Ռուբինեան հարստութեան հի-
մունքն վտիտով նորա ճգնաժամն ու
կործանումն կը վաղվաղեն:

Մի կողմէն խռովագործ Սկիւթացիք,
անպատմ թափառիկք եւ ահեղարիւր Պար-
սիկք Տուբլիսի, Ալիսաղանի, Մեկերքա-
հի, Ձիլպիտանիի, Ձիմիվլանոյի զո-
րասեաց, Լանկիմիւրի, Դահմաղ-
ոի, Շահաբասի, Թիմուրլենգի առաջ
նորդութեամբ եւ միւս կողմէն Սարա-
կինոք եւ Թիւրքմէնք Հայաստանի մէջ
մահ ու աւեր կը սփռեն, գառատներն
կ'առապարակեն, գիւղերն ու առանձին-
րեն կը գերծին, հիմնայատակ կը կոր-
ծանեն, քաղաքներն հրոյ ճարակ կատ-
նեն, եկեղեցիներն մոխիր կը դարձը-
նեն, քահանաներն սրով կը կատրեն,
ոչ մանկան կը խնայեն և ոչ ծերոյն,
ոչ տղոցեաց տղոյոց կը գթան և ոչ
նոցա մարդ սպասարկ աղտատուտ ալ
կ'ողորմին, զանձնա առ սերահարս և զե-
ղանա մոլութեանց կ'առնեն, զանձնա
կնոջ անեղն կը թողեն և մեսրեսներն
ի գերութիւն կը վարեն, և քանաշունչ
հազմոյ մանուկով աշխարհս չորս կող-
մէն ցիրուցան կը սփռեն: Վերջապէս
ինչ մի առ մի թուեմ, ի մի բան, Հայն
յամենաւին կը հալածի, յամենաւին
կը ապտնապի և կը խոշտանգի. քայլ
իւր բոլոր յոյսն ու հաւատքը Աստու-
ծոյ վերայ դրած, նորա անմահ սիրով
կը վառի, և իբրև ճշմարիտ աշակերտ
Քրիստոսի, ամենայն ինչ անհասկած կը
թողու, թագ ու թագաւորութիւն,
աթոռ ու գահոյան, արքունիք ու
հարկեղիք, երկրային փառք ու փառա-
սիրութիւն և ցիստաւ ի հաշիւն կը փա-
րի, եկեղեցւոյ մէջ կամրանայ, Սուրբ
Գրքով կը սնին, Աւետարանաւ կը մե-
խիթարի և իւր պանդխտութեան մէջ

ամեն բանէ յառաջ իւր Եկեղեցին կը չինէ, Եկեղեցին, որ օտարութեան մէջ, բռնութեանց եւ հալածանաց մէջ, խորամանկութեանց ազգակուլ ըլլելու վտանգներու մէջ Հայուն միակ հայրենիքը եւ փրկութեան տապանը եղած է. Եկեղեցին, որ, ինչպէս տարեդրութիւնք մատնացոյց կ'առնեն, այն մեր գան և չկր և տառապեալ ազգին անքակ և հոգեւոր միութեան կեդրոնը, Հայութեան անմահ ոգին, անքուն պահապանն ու հրեշտակը եղած է:

Մեծարոյ Հանգիստականք, ահա այսպէս մեր երջանկայիշատակ նախնիք եկեղեցականք և աշխարհականք ձեռք ձեռքի տուած համաչունչ գործակցութեամբ այն ազգային մրրկայոյզ և փոթորկայոյզ մէջ կարողացան անարատ պահպանել մեր Եկեղեցւոյ Առաքելաւանդ և փրկարար վարդապետութիւնը, նոյա չինող ձեռներն ու արտօղութիւնները, իրենց առատաձեռնութիւն ու առատաձեռնութիւնը, ազդութիւնն ու լեզուն, բայց ընդհակառակն այն լուսաւորեալ եւ խոհեմ դարուս մէջ մէ՛ նոցա որ դիքս, հնութեանք, վաճառականք և մեր նախնեաց այնչափ թանկագին զոհերով պաշտպանած և իրենց արեամբ նորոգած ու անարատ պահպանած հաւատքն ու կրօնը քանի մի բաղդախնդիր մխիթարեան եւ մղեռանդ պատկանող ձեռքն չանձնեցինք և մեր միութիւնը, որ մեր միակ ջլութիւնն է, կորսնցնք և մասերու բաժնուեցանք և դեռ եկեղեցին խրթնանալու և անչքանալու վրայ է, Եկեղեցին, մեր փրկութեան տապանը, համարեա թէ խափան կոտրած է իւր ձարտար դեկավարներն, որք կ'արտղային անձնադիր շահախնդրութեամբ զմեզ հալածանաց մրրկայոյզ Ովկիանոսին մէջէն նաւարկելով անխռով սոյն խաղաղ նաւահանգիստն հասուցանել. համարեա թէ այլ եւս չեն տեսնուիր մեր եկեղեցւոյ մէջ հայրենասէր քարոզիչներ, աղդասէր բեմբասացներ, որք կը վառէին և կ'ոգեւորէին մեր նախնեաց սիրտն ու հոգին աստուածային անմահ սիրով, որ աշխարհիս ամեն մեծութիւններէն գեր՛ի վերոյ է: Եկեղեցին այրիացեալ է այժմ իւր և ազգի սիրով փեսայացած վարդապետներէ, և պաշտօնեաներէ, ազգասէր իշխաններէ և հայրենասէր ոգիներէ կը դատիմ, կը մտմնքիմ, երբ այս խօսքերն կ'արտասանեմ, բայց ինչ ընեմ, ճշմարտութեան առջեւ լեզուն չանցանք կը համարիմ:

Արդ համարեա թէ ամեն ձնող, ամեն ընտանիք, ամեն դերդաստան փոխանակ աստուածասէր, աստուածվախ և ճշմարիտ Հայ ու հայրենասէր անդամներ նուիրելու, ըստ մեծի մասին ստոնասիրտ, ագահասնեալ և անպարկեշտ անդամներ, օտարախորթ եւ անհարազատ Հայեր կընծայեն ազգին, որով ամեն ոտքէք սկեպտիկեան, անդգայ եւ անբարոյական Հայոց Թիւն կ'աճի ու կ'ըստուարանայ, և ընդհակառակն ղգայուն, սրտագդած և բարեբարոյ Հայոց Թիւն կընուազի ու կը սպառի:

Եթէ մեք այս ամեն չտրեայ խակական պատճառն ու աղբերակը անաչառութեամբ հետազօտենք նոյն խոկ մեր արդի ամուսնական և ընտանեկան կեանքի անարքութեան, վարուց ու բարուց ապականութեան եւ սարսուռ անգիտակցութեան մէջ սիրտ գըտնեմք: Պիտի տեսնեմք, որ այժմ մեր ընտանեաց հայրերն, փոքրիկ բացառութեամբ, իրենց բոլոր ուշքն ու միտքը արբեցութեանց եւ զեխութեանց դարձուցած են և իրենց ան-

ձը Եռականութեան , պարտամուա-
ցութեան և մարդապինչ մնալութեանց
մնամնան . իսկ մայրերն անտիպատ-
ութեան , յիմար պլսնանայ և նորա-
ձեւութեան անձնատուր եղած , մո-
ւացած են իրենց բարձր կոչումն ու
պարտաւորութիւնը , անխիղճ են ի-
րենց ընտանեկան բարեկեցութեան ,
իրենց որդւոց սուրբ և մայրական կըր-
թութեան համար , ուստի եւ կարն
ու կրնալը , առելութիւնն ու անհա-
մձայնութիւնը անպակաս են ամու-
սիններու և ընտանիքներու մէջ , հե-
տեւաբար և ազգին մէջ : Վասն զի
ազգի մը երջանկութիւնը ամուսնա-
կան և ընտանեկան կենաց երջանկու-
թենէն կախեալ է : Նոյն իսկ ընտա-
նեկան սիրոյ պտուղն է ճշմարիտ հայ-
բնաւորութիւնն ու ազգասիրութիւ-
նը , յարատեւ խաղաղութիւնն ու
լաւաւորութիւնը : Վասն զի ամուս-
նական և ընտանեկան կեանքն է մարդ-
կային ընկերականութեան հիմն ու
խարիսխը , և Քրիստոնէական բարե-
պաշտութեան վառարանն ու ջերմա-
նանը :

Ամուսնութեան սուրբ խորհուրդը ,
որ մեր նախնիք համարած էին երկու
խառնուածութիւն , անքակ միութիւն
և խաղաղութիւն սրտից , որով երկու
անձինք բարոյական ներդաշնակութեամբ
մէջ կը մնային , խարտ կարտասած է
այժմ նաեւ բարձր նշանակութիւնը ,
իբր վեհ ու վսեմ նպատակը : Սրտի
երկիւտութիւնք , մեր յուսոյ ծաղիկները ,
ըստ ամենայնի պահպանութեան , ջեր-
մութեան , եւ անժուժկալութեան
մարդածախ կուտոյ անձնամատն լինե-
լով՝ սկսած են փոխանակ մեր նախ-
նեաց նման չի ժամանակին ամուսնա-
նալու , խիստ անտգան ամուսնանալ
և փոխանակ իրենց ամուսնութեան պար-
զութիւն , հասարակութիւն , ընտիր
վարք ու բարք եւ տուպրին կեանք
պահանջելու , մեծագումար դրամ ,
ժամեր պահանջել , դրամին նախամեծ
պար համարելով հոգեկան արժանա-
տորութենէն , որով օր ըստ օրէ նորա-
սեր , վախ , անառակ , եւ խառնակեր
ազգիանց թիւն կը բազմանայ , և ընդ-
հակառակն ամօթալուծ , աշխատասէր ,
պարզակեաց , անաշէն և հայասէր հա-
յութեաց թիւն կը նուազի . հետեւա-
բար մեր ընտանեկան կեանքն օրէ օր
իբր բարձր նշանակութիւնը , իբր վե-
սեմ կոչումը կը կորսուանի , կը նուա-
ստանայ , հայոց թիւն կը նուազի , հա-
սարակութիւնը կ'աղքատանայ , մո-
ղովուրդը յետին թշուառութեան ,
բարոյական անպատութեան եւ կո-
րստեան խառարի յատակն կը խորա-
սուզի , և եթէ այսպէս շարունակի ,
կը նուազի և անկասած յեղձամըղ-
ձուկ կը կորնչի :

Ինչնայայս ճշմարտութիւն մի է
այս : Համաշխարհային պատմութեանց ,
ազգերարան տարեգրութեանց մէն մի
էջերուն մէջ մերկապատրանց կը տես-
նուի , որ ամեն ազգի փառաց ու պար-
ծանաց , բարգաւաճութեան և յարա-
տեւութեան գլխաւոր պատճառը ըն-
տանեկան կենաց բարոյականութիւնն
եղած է միշտ . իսկ կործանման և չը-
քնաթեան պատճառը բարոյ գեղ-
ծութիւն ու ապականութիւնը : Բացորոշ
կը տեսնուի , որ ամեն ժամանակի մէջ
ազգաց ու աշխարհաց բարօրութեան եւ
երջանկութեան հիմն ու պատճառը
ամուսնական սրբութիւնն եղած է յա-
ւէտ . վասն զի ինչ տեղ ամուսնու-
սուրբ խորհուրդը , որ առաջին յոգ-
կոտնէ մարդկային ընկերականութեան ,
պրութեամբ չը պահպանուիր , չը կոյ-
ան տեղ ոչ ընկերութիւն , ոչ որդի-
կան սէր , ոչ արհեստակցաց հաստակու-
թիւն , ոչ ազգութիւն , հետեւաբար

և ամէն հայրենիք։ Բարեբաղդ կը սեպնենք մենք թէ կրթութեամբը, քաղաքը, հասարակութեամբը եւ ընտանիքը պահպանած ուած են և կը պահպանուին մի միայն բարեբաղդութեան վիճակաւոր աղբիւրութեամբ եւ նորա ցոյց տուած ազգաբնական ուղղութեամբ, եւ թէ ժողովուրդը մը չարաչարութիւն ու իւրաքանչիւրը ազատութիւն ձեռնհասց անհատներ զօրախումբերէն և ահագնակուռ ազգամիջներէն սանկ իւր նեղբերին ապահանութիւնը, անվախանութիւնը և բարեկեցութեան մեծութիւնը եւ զած են, որք անցած տարիներուն նման կը ծծեն նորա ոյժն ու զօրութիւնը, կը խլեն նորա միութեան չօշափելի կապերը, անդամներէն դիրուցան կ'առնեն, եւ նորա մեռնի ու վախճանը կը վերածանեն մի հատուածութեան թէ "Տուն մի չը կործանիր, բայց եթէ ինքն իւր մէջէն"։

Աւելորդ կը համարիմ այս մասին օրինակներ յառաջ բերել, վասն զի ի բայ առեալ հին ազգերն, եթէ կամի ամէն ընտանիք տալու ձեռնհասութիւնը կարող է նոյն իսկ իւր մէջ սեպնել։

Ահաւորդ Հանդիսականք, ահա այս ամենէն յայտնապէս տեսնուեցաւ թէ որչափ հետ կը գանուիմք մենք մեր նախնեաց առաքինութիւններէն և բարեմասնութիւններէն. սեպնուեցաւ թէ նորա այն հարցանութեան և բռնութեանց ժամանակամիջոցին մէջ ինչպէս անաբասա պահպանեցին իրենց հայրենի կրօնն ու եկեղեցին, ազգութիւնն ու լեզուն, և թէ մեք այս խնդալ և ազատ դարուս մէջ ինչպէս մեր մայրենի եկեղեցին խորհրդոցանք, մեսերու բաժնեցանք, մեր ազգային լեզուն ու գեղեցիկ սովորութիւնները բարձր պահել ջանք եւ գովելի յատկանիշներն ու կատարելութիւններն կորսունք և օտարացանք։ Տեսնուեցաւ միանգամայն, որ այս ամէն չարեաց, յետադիմութեան եւ ձգնաժամութեան բուն պատճառն ու աղբերակը ամեսին նախան և ընտանեկան սիրոյ պակասութիւնն ու ցանքութիւնն է, և սիրոյ ցամքութիւն եւս հարց և մարց, նոյ մանաւանդ մարց անդաստանութեան եւ խաղին ոգեռութեան արգասիքն, վասն զի կիներն է ընտանեաց անկիւնաքարը։

Ուրեմն, Տեառք իմ և Տիկնոջք, եթէ կը փափաքիմք մեր նախնեաց հաստատ արդիներ լինիլ, նոցա վառ ու պարծանաց ժառանգ հանդիսանալ, եթէ կը ցանկամք մեր առաքելութեան դառանութիւնը, մեր նախնեաց անդին և անխոնարհելի առանդը, մեր ազգութեան, մեր հայրենի օրինաց, պահպանութեան և լեզուի միակ պահապանը, Եկեղեցին բարեզարդել և հաստատուն պահպանել, եթէ կը ցանկամք տղայոցը և հայրենասէր և կեղեցասէր անհներ առնենալ, ար կարող լինին վերանորոգել և զարգացուցանել ի մեզ այն առաքինութիւնը, այն հայբենի կրօնասիրութիւնը, զոր ոչ հուր, ոչ սուր, ոչ հալածանք և ոչ տքնութիւնք չը կարողացան մեր նախնիքներէն կորզել ու յափշտակել։ Վերջապէս եթէ կը ցանկամք բարեպահանջ թեռնիք զարգանալ, բարի և առաքինի տղայ մի լինիլ, պէտք է դուն դրծելիք, աշխատիք գիշերօրեայն տքնութեամբ մեր երկնանկայիշատակ նախնեաց նման մեր քայլերէն ու տղիքներն լաւ օրինի կրթել, կրթել, կրթել ու դաստիարակել մայրեր ունենալ, կրթեալ քրիստոնէական բարեպաշտութեան մէջ, կրթեալ բարոյական տքնութեան մէջ, կրթեալ տղայոցն և հայրենասիրական հոգւով։ Վասն զի կրթեալ մայրերն իրենց որդւոց հոգւոյն մէջ կը խօսին, նոցա մէջ

ատոյ հետ սիրան եւս կը մշակեն ու կը լուսաւորեն, նեղբին մարդն ստոյգին մարդոյն հետ ներդաշնակ թելերով կը կապեն, նոցա հոգւոյն մէջ առաքինութիւն եւ բարեպաշտութիւն կը սերմանեն, նոցա մտաւոր սրտին խորը Հայրենասիրութեան եւ ազգասիրութեան սրբազան հուրն կը վառեն ու կը բորբոքեն եւ մարդկութեան քարի եւ առաքինի քաղաքացիներ կընծայեն։

Բայց պաւ է մեզ ասել, որ այժմ մեր դպրոցները, նա մանաւանդ օրիորդաց դպրոցները, քան մեծի մասին Թիւր ու մոլար ընթացից մէջ կը գտնուին. նոցա մէջ փոխանակ Հայկական լեզուն ուսուցանելու, մեր լրիատնեսական հաւատոյ անարատ դաւանութիւնը, մեր առաքելական եկեղեցւոյ և ազգի պատմութիւնը, մեր երանելի նախնեաց քաջագործութիւնքն ու մի առքը դաստիսսելու, օտար լեզուաց քանի մի բառերու Թոթովումն կ'ուսուցանեն, և աւելի խաղալու և գաղնամբ զարնելու մէջ կը կրթեն. փոխանակ ուսեալ Հայերէր, կրթեալ եւ տանտիկին մայրեր պատրաստելու, ի մատաղ և Թուսիկ երիտասարդներ եւ օտարամոլ դերասանուհիներ կը պատրաստեն և զմեզ բարոյական ապականութեան բերանբաց անդունդին եղրը կը մղեն, և գուցէ փոքր միւս և գահավէժ կործմամբ։

Արդ՝ ժամ է սթափելու, ժամ է արթնանալու, այլ և պէտք է մեր անտարբերութիւնը ի բաց Թողուլով սոյն կարտաղեր դրութիւնն վերի վայր շրջել, մեր դաստիարակութեան և լուսաւորութեան հիմքը պարտաճանաչութեան եւ պարտականարութեան հաստատուն հիման վերայ դնուելով և բարոյականութեան պատուանդանի վերայ բարձրացնել. վասն զի մեր ազգի հոգեւոր միութեան միակ կապն ու յոգը բարոյականութիւնն է. բարոյականութիւնը միայն կարող է մեր ազգի քայքայեալ անդամներն կապակցել, մեր ազգայնութիւնն ամրոցնդել եւ մեր առջեւ յառաջադիմութեան լայնածաւալ ասպարէզ բանալ։

Սիրելի Հանդիսականք, ի վերայ այսր ամենայնի պէտք է քանչ իմանալ այս անառակ ճշմարտութիւնք Թէ՝ մինչեւ որ մեր ազգը բարոյապէս չը զարթնու, զօրաւորն տկարին ձեռնտու չը լինի, հարուստն իւր լիութեամբն ազգասէր պակասութիւններն չը ջուջնէ, ուսումնականն անուսումն չը մերձենայ, նորա խաւարին գաղափարները չը լուսաւորէ, բարոյականն անբարոյականին օգնութեան չը փութայ, զոյն ապականութեան անդունդէն չը հանէ, մեր ազգի հառնալ չը կայ ոչ մի պատնութիւն, ոչ խաղաղութիւն, ոչ ճշմարիտ լուսաւորութիւն, հետեւապէս և ոչ երջանկութիւն։

Ահա այս ամենն իմանալով՝ մեր ազգի փոյթն ու եռանդը պէտք է լինի ուրեմն դպրոցներն բարեկարգել, ազգաքինական ուղղութեամբ զարգանալ և բարոյական միութեամբ ամրանալ, որով միայն կարելի է պահել մեր երկնային կրօնն ու դաստանութիւնը, մեր մայրենի լեզուն ու եկեղեցին, մեր ազգային կառավարութիւնները ու գեղեցիկ սովորութիւնները, մեր գոյութիւնն ու ազգութիւնը, և լինել ազգ ազնաքինի, ազգ կրօնասէր և ազգ երջանիկ։

Մ. Ս. Յակոբեան։

Հետեւեալ առանաւորը Կեվխօլ լուէն մեզ ղրկուած և սասակիկ թանձանօք հրատարակութիւնը խնդրուած է։

ԲԱՆՔ ԱՊԱՇԱՒԱՆԱՑ

Ահեան անքննին տրտրիչ Ոտուած ,
Ակեղ պատուր եւ անխմտուած .
Ընքոյթ ապաւէն անժամ անկասած ,
Ամենամեղս անձուկ անարհած :
Բարձրանակ բարւոյդ բոլոր բնութեան
Խառնեամ բացատչէ բանիւք բօթեան .
Խաղմոքերդելի բինք բոտորեան ,
Ինքատատակեցան բնոլոս քնաւին :
Գլխակոր գնամ գետնաքարշ գործովք ,
Գուռդ գաղանին գերեալ գաղտիւք ,
Գերեաց գերեհանդ գթարկեա գրթովք ,
Գրաւեա գրաւս գրթասէր գրկօք :
Դատատարտ դրոշմեալ դէտ դատաստանին ,
Դժոխոց դիւաց դիւրատու դընեմ .
Դատապետդ դատաց դիւրոյս դիւանին ,
Դատեա դատն իմ դատաւն դրժողին :
Եղեռնագործեալ եմ եօթնեանցին երկանց ,
Երկի երկիւղ եւս երկբայմանց .
Երկինք եւ երկիր , երամբ երջանկաց ,
Ողջոյն երդեցէք երկրիս երկրակեաց :
Զառածայ զաղթեալըս զեղծիւք զանազան ,
Օձիւն զեղիս զանխուռ զուսեմ զաբան .
Օձակիր զղեանօք զնպամ ի զնբան ,
Օերծո զիս զաւարթուն , զօրեղդ զօրական :
Էացուցիչ Ոդ էացեալ էից ,
Ոչխիմ Ոչին էուքիւնակից .
Ինաբուն Ո էրիւք էակից ,
Ոակաւթեամբ էջ էականիս :
Ընթանամ ընթացս ընդ վայր ըղձական ,
Ընդվայրակոշտ բնկճեալ ընդունայն .
Ընկղմիմ ըղձիւք ըմբռնողական ,
Ընկալուզդ ընկալ լսաերիւբականնս :
Թակարդ թշնամւոյն թաւալեցոյց թիւր ,
Թուլացեալ թոռեալ թաթթափիմ թախտ .
Թանձրաձայն թառանչ թախիծ թակարաւոր ,
Թողութիւն թարեա թաքուն թագաւոր :

(Շարունակելի :)

ԹԱՄԱՆԱԿԱԴՐԱԿԱՆՈՒ

Այս տարի եւս ըստ սովորութեան Հռոմէական սուրբ Աթոռոյ Ս. Յարութեան տաճարին մէջ խաղաղութեամբ, բայց ոչ ըստ անցեալ տարւոյն օրինաւորութեամբ։ Որովհետեւ անցեալ տարի Քաղաքացի Յոյն ժողովուրդը լրենց նոր Պատրիարքի հետ հնչուն չը լինելով Եկեղեցի չէին գար, իսկ այս տարի մեծ մասամբ հաշտուած լինելով՝ եկած էին ի Ս. Յարութիւն, եւ լուսաւորչի ժամանակ բաւական ապօրինաւորութեանց տեղի տուին։

Յաւօք սրտի լսեցինք, որ մի եւ նոյն միջոցին վաստաձ մաքուր բոյսին Յունաց Ս. Պատրիարքի մարդն բանականին պրած է, ասկայն ուրախ եմք, որ անմիջապէս հանեցուլ մարած են։ Այս օրինակ սխալ դէպքերն հեռեւանք են այն նախապաշարմանց, որով Յոյնք լուսաւորչայի նշանակութիւնը կը բացատրեն լրենց ժողովրդեան։ Եթէ նոքա եւս այնպէս հաւատային, ինչպէս մեր Աւետ. Ս. Պատրիարքը ամեն տարի Ուխտաւորաց կը բացատրէ եւ կը հասկնայնէ, չեմք յուսար, որ այսպիսի դէպքեր պատահին եւ ոչ այն գայթակղելի ապօրինաւորութիւնները, որով քրիստոնէական կրօնը կ'արհամարհուի աշխարհի ազգաց առջեւ։

Մեր Ուխտաւորք ամենայն հանդարտութեամբ եւ օրինաւորութեամբ անցուցին ամեն Տօնախմբութիւնները եւ այս միտին լրենց ունեցած վայելուչ վարմունքը ի Սուրբ Յարութիւն խաղաղութեան հսկող կառավարութեան բարձրատոհմման պաշտօնատարաց գոհունակութիւնն արժանացուց։

— Որովհետեւ Երուսաղէմի մէջ Զաբը շատ նուազ է, ուստի անձրեւաբաս ժամանակ երբ չհանիլ կը կաղմուին, Աղտաքսիներն մեծ բաշխանօք առանց տալին, ջուր ապահովութեան եւ այս բանին նայելով կ'երթան կը լզան։ Այս անտանելի բաշխանաց Աղտաքսի մը զոհ եղաւ անոյշ մէջ։ Յիշեալ Աղտաքսին արուարձ քաղաքին եղած մեծ աւազանին մէջ լողալու կ'երթայ, ինքը լողալ չը գիտէր, ուստի մէջքը գոտի մի կապելով կ'իջնէ ջուրը։ Ջուրին մէջ յանկարծ գոտը մէջքէն կը քակուի եւ ինքը ընկղմելով՝ կը խեղդուի։

— Աժմն. Ս. Պատրիարքի հրամանաւ Ռումելիի, Մոլտովլաքիոյ (Ռումանիոյ) եւ Աստրօ — Հունգարիոյ մէջ իւր հովուական այցելութեան պաշտօնն կատարելէ, Եւրոպիոյ ուսումնական եւ կրթական հաստատութիւններն աչքէ անցնելէ եւ Վիեննայի հանդիպելի վաճառականներն եւ Զուիցերոյ բազմաթիւ Հայ ուսանողներն հոգեւորապէս մխիթարելէ վերի ամսոյս 15ին ողջ կանգուն Ս. Աթոռս Ժամանեց Աբժ. Մելքիսեդեկ վարդապետը յուրախութեան մեծ Աժմն. Սրբազան Պատրիարք Հօր, հանդերձ Միաբանութեան եւ մանաւանդ Սուրբ Տաճարապետութեան Վարժարանի, որոյ Տեսչական փոխանակ պաշտօնը ստանձնած է։

— Ամսոյս 27ին յաւուր դէպք մի տեղի ունեցաւ։ Մի քանի Հայ ուխտաւորք Խպտոց վանքը կ'երթան, Ոչխարով անուամբ ջուրը տեսնելու համար, ուր յանկարծ նոյն ուխտաւորներէն Պէյօղլուցի մահտեսի Մկրտիչ դժբաղդ երիտասարդը կ'ինայ եւ անկարելի լինելով ազատիլը՝ ջրամոյն կը լինի. բաւական աշխատութեամբ հանելու ուրեմն դիակը հանուեցաւ եւ ի Ս. Յակոբ բերուեցաւ. անմիջապէս բոլոր միաբանք կանչուեցան քննելու համար թէ երբ խեղդուած է, շատ քննութենէ յետոյ դատեցան մի չը կարողացան

քնել : Գիշերը երկուսերորդը ընկած ձին սկսա երկվոքին բերանը գոյնատած էր , որով փրփուր մեջ և ջուր չէր գնացած , բայց շնչառատու եղած էր , որպ ախտաբ չուղեկատարութիւն կատարեցաւ Աւագ հինգշաբթի օրը : Յիշեալին ծնողաց և ազգականաց համար կը մաղթեմք , որ Ս . Հոգին ինքը միխիթար լինի :

Կը յուսամք , որ այս պատահարը վերջին խրատ մի կը լինի ամեն անոնց , որք առանց որ և իցէ խրատ և յորդոր քննելու այգպիսի երկիւղալի ուղեր երթալ չեն գլուշանար : Մեկ և ամեն ժամանակ Ա.մենաբարեխօս Ս . Գաւրիլ որք Հայոց կը խրատէ և կը յորդորէ , սակայն կան շատերք , որք առանց մեր տիկի ընդդէմ կը յանձախեն այդպիսի ուղեր , որոց հետեւանքն միշտ դառն է :

— 28 ին Բեթլեհէմի մէջ բառական մեծ կռիւ մը տեղի ունեցած է , զոր հետեւեալ կերպով կը պատմեն : Լատինները ասպրուելիան ունին իրենց ախտաբարութիւնը մեծ բաղմութեամբ Յորդանան առնել . այս տարի եւս ամսոյս 26 ին կ'երթան մեծ հանդիսիւ բաղմութեան առջեւ դրաշակ պարզելով և հրացաններ նետելով , և 28 ին կը վերադառնան : Գիւղացիներն մեծ մասամբ հրացանելով կը գիմաւորեն ախտաբարական բաղմութիւնը : Այս պէս մեծ հանդիսիւ կը հասնին մինչեւ Ս . Ծննդեան վաղդի երկաթեայ փոքր դրան առջեւ եւ կ'ուզեն մի և նոյն հանդիսիւ ներս մտնել :

Սակայն Յունաց Թեղադրութեամբ և աեզւոյն Մխաիլին հրամանաւ զօրաց միլապետը մի քանի Յոյն միաբաններով նոյն գրան առջեւ պատրաստ գտնուելով նեբս մտնելը կարգելուն : Լատին կրճնաւորներն հանգերձ ժողովրդեան բաղմութեամբ գոչելով կ'ուզեն ներս մտնել , բայց չեն կարողանար . որով հետեւ զօրքը իսկոյն հրացանելով և սուինելով գառը կը պաշարէ և շատերն եւս զաղթելեն տապանակեան հրամանատ գիւղացոց վերայ կը յարձակին և կը սկսին ծեծել , սմանք գաշնեի կռնակով , սմանք հրացանի երկաթ ընչերով և սմանք եւս գետապանեերով : Այս կռուին ներկայ են եղած նոյնպէս Գաղղիոյ Պօլսոյ Դեսպանին եղբօրորդին և ուրիշ նշանաւոր իշխաններ եւ ախտաւոր երեւելի կրճնաւորներ , որք զօրաց գիւղացոց առած հարուածներուն վերայ ասոնցմէ զգրուցած , կը յարձակին զօրաց վերայ , որով կռիւն առաւել կը տաժականայ : Այս միջոցին Մխաիլը մի քանի զաղթելեներով վերայ կը հասնի և այն եւս գիւղացիներն կռսկսի ծեծել . Գաղղիացի իշխաններն և կրճնաւորներն Մխաիլին վերայ վազելով օձիքէն կը բռնեն եւ կռսկսին աստին անդին քաշքշել . Հաղիւ Մխաիլը խրօձիքը կ'ազատէ և մէջ վանքը կ'ապաստանի , և անմիջապէս քաղաքիս Մխեթեարըֆին եղերութիւնը կը հեռագրէ , որուն վրայ իսկոյն հազարապետը տասն երկու զաղթելեով Բեթլեհէմ կը զկուի : Մխաիլին մէջ վանքը ապաստանած միջոցին Գաղղիացիներն եւս հոն կ'երթան և մէկ մասնաւ չափ ծանր և կծու խօսակցութիւն կ'ունենան Մխաիլին անուն հարցնելով կը պրեն և կը մեկնին : Տեսնենք թէ այս դէպքը ինչ վախճան պիտի ունենայ :

ՍԻՕՆ

ԱՄՍԱԳԻՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ, ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԽՆԴԵՐՈՒԹ ՏԱՐԻ
ՇՐՋԱՆ ՄԻԱՄԵԱՅ

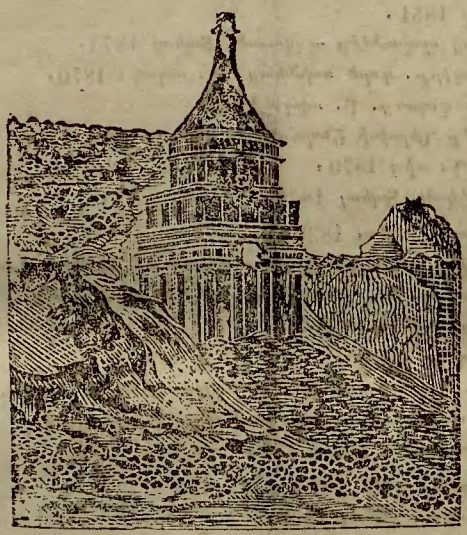

ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՄ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑ
1874

ՑՈՒՑԱԿ ԳՐՈՑ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԱԹՈՌՑՍ

ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑ

ԵՒ ԱՐՔՈՂՈՒԹԻՒՆՔ ՆՈՑԻՆ

	Դ.	ԿՍ.
Ադնեխ, Հայկերենէ վերածէր Ի Տաճկերէն Յ. Քիւրքճեանցի, տպեալ 1873.	4	
Ալեքսանդրեայ Սրբոյն Աթանասի տ՚ողբոյ, աշխարհիկ լեզուաւ,	2	
Անուրջք Ի Սիոն, ոտիւոյ Մ. Թաղիոսէ. 1869.	1	20
Առաքելաբանի հանգիստ, կամ Մենութեան մանկանց, թարգմանեաց Տ. Հ. Թ. Ս.	7	
Աւետարան առենի, Ս. Նկեղեցւոյ մէջ կարդացուելիք աւետարաններն են.	30	
Աւետարան փոքր, Տպեալ 1867.	6	
— Նոյնը կռանկարանով, Տպեալ 1867.	12	
— Նոյնը ձաշու. Տպեալ 1868.	30	
Բանակցութիւն, աշակերտուհեաց մէջ. Բ. Տիլ 1:74.	1	
Բացատրութիւն Հրամանին եւ զղջման եւ առաւօտեան եւ գիշերոյ ջնարհալ. (*)	6	
Գանձիկ վերջին արքայ Հայոց Թագուհուանի, պղտերգութիւն. Տպ. 1672.	5	
Գործք Առաքելոց, Տպեալ 1867.	6	
Գործք Նախկինիկ Աստուածաբան հրեի, Տպուած 1867.	3	
Գողանայք. Տպեալ 1867.	3	
Երկեան, պատմութիւն վարդանանց պատերազմին ընդդէմ պարսից նախնեաց.	7	
Երեսպի կրկին. Տպեալ 1851.	7	
Երկու խաչք, եկեղեցւոյ պաշտօնեից ուղղուած. Տպեալ 1873.	3	
Երկրորդ խաչի, աղօթագիրք, գործ նախնեաց. Գ. տպագ. 1870.	7	
Զանազանութիւն հինգ դէպքաց. Բ. տիպ. 1862.	40	
Ընդհանրական թուղթք Ներսիսի Շնորհալւոյ. Տպեալ. 1871.	18	
Թանգարան խրատու. Գ. տիպ 1870.	18	
Թաղերի տեսակ տարեկան, Տպեալ 1839. (*)	3	
— Նոյնը շարականաւ. Տպեալ 1838 (*)	2	20
— Նոյնը Ս. Յակոբեայց տաճարին մէջ կատարուած լիտանիներու հանելիք	4	
Թուաբանութիւն համառօտ. Ս. Պ. Փափազեանցի. Գ տիպ. 1869.	3	
Ժամագիրք խոշորագիր. Տպեալ 1866.	20	
Ժամագիրք տառիկ. Տպեալ 1870.	50	
Իմիջիր Ս. Տեղեաց եւ նորա պաշտամանցն քննութիւնը. Տպեալ 1871. (**)	6	
Խորհրդածութիւն Ս. պատարագի. գործ նախնեաց. Տպեալ 1842.	10	
Խորհրդաւոր Ս. պատարագին. Տպեալ 1873.	10	
Կարգադրութիւն առաղնացութեան. Տպեալ 1871.	5	
Կնունդ Տեառն Քանքսայ. Տպեալ 1869.	2	
Կտակարգիր հոգեհոգի բանից. գրեց Աբգար Տեռենց. Տպեալ 1853.	6	
Կրթութիւն Աւետարանական բանից. Գիրս Ա. Սիմէն Պետրոս.	1	20
" " " Գիրս Բ. Յակոբոսի.	1	20
" " " Գիրս Գ. Բրդիկ Առաքելոյ.	1	20
Համառօտութիւն երկրագործական առեւտրիցդ, հանելիք յաւելուածով	4	
Համառօտութիւն Քրիստոնէական ուսման. Տպեալ 1873.	4	
Հոգեկան վիրաց. Տպեալ 1852. (**)	6	

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Ա՛ն որ տպագրեալ (*) նշան գտնէ գնացուցակիս մէջ կրնայ դիմել ինձ երեսփոխ (**) ընծայելի տպագրած ըլլալուն։